

BAJAI HONPOLGÁR

Várostarténeti és Környezetvédő lap

1998. szeptember

IX. évfolyam 9. (95.) szám

Ára: 50 Ft

Mindszenty József hercegprímás bajai látogatása, 1948. (Fotó: Kósa Imre)
Kérjük, írják meg emlékeiket az 50 évvel ezelőtti eseményről!

BAJÁTÓL BAJÁIG?

A Bajai Honpolgár Alapítvány gondozásában több szempontból is különleges önéletrajzi kötet jelent meg a közelmúltban. Különleges, mert rendező elve a szakasostól eltérően az életút természetes szakaszoltsághoz képest kiállólegesen tűnik, nem szer-

vesen összefüggő események lezáruló epizódjai tagolják ugyanis, hanem helyszínek: azok az egymást olykor véletlenül szűrően váltó lakások, amelyekben az autobiográfia hőse rövidebb-hosszabb ideig élt. A hatás kettős: a választott forma egyrészt korlátozza, mert helyszínhez kötven szinten leborgonyozza az emlékezés irradását, másrészt lehetővé teszi, hogy emlékszelőnk laza sorából építse fel történetét. (Együttel — ha talán csak távolról is — e szerkezet visszautal minden idők *utazási eposzaira*,

Homérosztól Fieldingig — és tovább.) Különleges az önéletrajz azért is, mert egyes szám harmadik személyben szól. Mintha figyelmeztetni kívánná magát az emlékező: a közlés formájával szinte leválasztja magát a felidézett eseményekről, nehogy túlságosan szubjektív, főképpesen érzelmessé formálódjék a kép. Vagy talán Kabdebó Tamás, a kötet szerzője egyszerűen csak meg akarta mutatni, hogy az önéletrajzi jelleg nem a választott formán múlik? (A lapunk 1997. októberi számá-

ban között vele készült interjúban zörbtől-dött amiatt, hogy akadtak recenzensek, akik az egyes szám első személyben megformált *elbeszéléseit* beszélőfirának vélték.) Hadd jemezzem meg végül, hogy különlegesen tekinthetjük ezt az önéletrajtot azért is, mert egy városunkból indult és távoli világokat is befo-gó életét érzékletes és olvasmányos leírása.

Kabdebó Tamás azok között a "magyar Odüsszeuszok" közül való, akiket 1956 viha-ra sodort szét a nagyvilágban, de akik, bárho-vá vetette is őket a sorsuk, nem tudták felej-teni Ithakájukat, bálcsőhelyüket. A könyv harminchárom helyszínéből (a cím ezért csak ennyi: 33) az első hét köttődik Bajához. Ötven-hatvan évvel ezelőtti hangulatok, egy boldog gyermekkor és a háború után ekomon-ló élet képei villannak elénk, majd két bu-dapesti helyszín következik, a felnőtte váása első évei, s az éles csúza: 1956 és a villachi menekülttábor 3. barakcija. A huszonharmad-ik évében levő volt magyar egyetemistának új életet kell kezdenie. London, Róma, Car-diff az újabb stációk, s az egyetem elvégzése után londoni könyvtárosig. Huszonkettedik lakása már Guyanában van, ahol elvállja a georgetowni egyetem akkor épülő könyvtá-rának igazgatását. Nagy halászsások, érdekes dél-amerikai utazások, s a távoli, egzotikus ország után ismét London, majd manchesteri lakások következnek, és végül frországi hely-színekkel, a Dublin melletti Maynooth Egye-tem könyvtárának igazgatói állásával zárul ez az érdekes, topográfiaha öltött biográfia.

Mint kaleidoszkópban a színes mozaikok, a könyv gyorsan pergő epizódjai is végül egyetlen képpé állnak össze, amelyben egy átlagosnak igazán nem mondható, de jelleg-zetesen XX. századi magyar sorsot szemlél-hetünk. Sokan jártak meg hasonló utat attól a szédítő érzéstől, hogy "elvált levélen lebeg a világ", az idegen földön való megkapaszkodás-ig, az új gyökeret ereszteség, az egzisztenciateremtésig. A *típikus* mellett azonban Kabdebó Tamás sorsában a *különös* kapja a főszerepet. Miközben ugyanis sikeresen be-illeszkedett az új környezetbe, s a könyvtár-tudomány kiváló angol nyelvű szakembere lett, ő a múlt évtizedek során jelentős életmű-vet létrehozó magyar íróvá is vált. Az önéletraj-z e folyamatról is hírt ad, a könyv végén pedig gazdag bibliográfia sorolja nyomtatás-ban megjelent műveinek tucatjait.

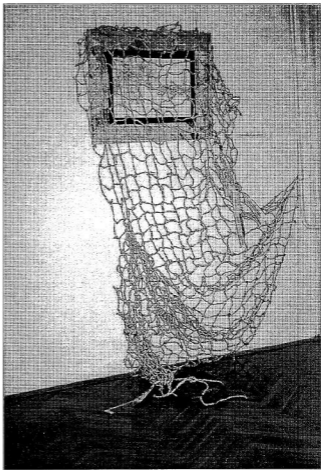
Az első lapok egyikén a szerző a hányattot sorsú XVI. századi író, Bormesizza Péter ke-servét magdólvé sőtáji fel: "mikor lézen ismét szép Bajában lakásom?", de mire törté-ne végece jut, mintha a választ is megtalálná kérdéseire. Utolsó, harmincharmadik címénet ugyanis ez áll: Bajai, Damjanich utca 3. Alata-pedig a szöveg: "Az első lakhely a szemben

lévő ház, a Damjanich utca kettő volt. Ez volt teljés a hajdani utca, s lenne a majdnem?"

Ithoni, bajai tisztelőinek nevében ösztintén kívánjuk: az legyen.

Bálint László

(*Kabdebó Tamással a bajatak 1998. szeptember 5-én 17 órákor találkozhat-unk Baján, a Tóth Kálmán u. 15 sz. alatti MS Bátorházban, ahol bemutatja új könyveit.*)

Jászberényi Matild: Szociális háló képpel és Duna-parti kövel

Egy kép, egy történet

Pontosabban egy installáció képpel képezi a történet kiindulópontját. A Nagy István Képtár aktuális kiállításán (Baja és a Duna) látható Jászberényi Matild két izgalmas, gondolatébresztő installációja. Városunkban talán most kapott először

teret ez a nem éppen új, de napjainkban eléggé elterjedt képzőművészeti technika. Figyelemre méltó mozzanata még a rendezvénynek a moztani negyvenesek (Dani N. Erzsébet, Jászberényi Matild, Nemes Farkas Zsuzsa, Weintráger Éva) — jelen-

leg a legfiatalabb helyi képzőművész generáció! — első sikeres közös bemutatkozása. Művésztanárok ök kivétel nélkül, akik általában és vizuális iskolai munkájuk mellett vállalták e tematikus kiállításon való részvételét.

Nem változott a véleményem: nincs ma sem időszerűbb tudási, művészi és politikai feladat, mint természeti környezetünk megőrzésének elősegítése, de most már azt is tudom, hogy mámanus társadalmi berendezkedés nélkül ez egyszerűen nem lehetséges. A technokrata szemlélet uralma csak egyet eredményezhet: Madách víziójának megvalósulását a nem is olyan távoli jövőben.

Jászberényi Matildot biológia-rajz szakos tanári, környezetvédelem-ökotechnika szakos egyetemi, illetve frissen szerzett környezetkultúra-textil szakos diplomája egyszerűen kétezerlites súlyos ezredvégi gondjainka érzékenyen reagáló képzőművészeti alkotások létrehozására. Legújabb műveiről, installációjáról (Szociális háló képpel és Duna-parti kővel, 1998; Dunai genesis, 1998) ekképpen szól:

"Legalább három dolog motiválta létrejöttét. Szellemi hátterüket egészen biztos, hogy az elmúlt esztendőket egyetemi és iparművészeti főiskolai tanulmányai adják. A háló mint motívum már legalább 2-3 éve foglalkoztat a legkülönbözőbb formában. Csomóztam valódi halászhatót, fontam és rajzoltam is sokféle hálót. Eddig megvalósított képzőművészeti terveim nagy része grafikai alkotás. Ezt a műfajt ugyanis lehet többször megalkotással is művelni. A festészethez egy kicsit más életmód kellene: hosszabb, állandóbb alkotói időszakok. Nem mondtam te erről, vannak ilyen irányú elképzeléseim.

Viaszterve a grafikára: hálós installációmat is egy grafikai mű kővé terveztem. A kép egy finom ceruzarajz Duna-parti elszáradt fűvekkel, levelekkel.

Noha ez a kiállítás a halófény örömmünnepehez kapcsolódik, úgy érzem, hogy az ünnepi hangulatban is kötelességünk az elesettekre gondolni. Azokra, akik a társadalmi mozgások veszteséi, akik talán éppen a mi vállalkozásunk veszik le a terheket egy részét. Nem új gondolat ez, mert régen is így volt: az ünnep, az önvizsgálat, a vezeklés és a megtisztulás szorosan összetartoztak.

A leheletfinom rajzot újságpapírra csomagolt szíles képként, az ugyancsak újságpapírból (Bajai Tükörről) készült foszlékony "szociális háló" egy Duna-parti kő ellenpontozza. A háló önmagában is csupa ellenpontosság: összekötő és elválaszt, látszólag vedő, mégis könnyen elszakad, hiszen

anyagát tekintve csak újrahasznosított papír...

Emlékszem, éppen azok az újságpéldányok akadtak a kezembe, amelyekben a szerelmi Duna-ág revitalizációjáról esett szó. A kulcszavakat úgy helyeztem el, hogy olvashatók maradjanak. A tengernyi, gyakran el sem olvasott betű helyett ez a néhány kifejezés talán mélyebb nyomot hagy bennünk.

Miként a fűvek és a pionír növénytársulások példája bennem. Dunai genesis című installációm nem más, mint egyetemi diplomamunkám újrafelhasználása a művészet eszközeivel. A préselt növényekből kialakított posztamens rétegzettség az őrzi vegetáció tényleges szukcesszióját követi. A mű gondolatiságát hűten fejezik ki a felhasználott bibliai idézetek:

"Megszáradt a fű, elhullt a virág, ha az Úrnak szele fuvalt reá; bizony fű a nép." (Ézsaiás könyve 40:7)

"Az emberek napjai olyanok, mint a fű, úgy virágzik, mint a mezőnek virága.

Hogya által meggy rajta a szél, mincson többé, és az ő helye sem ismeri azt többé." (Zsoltárok könyve 103:15.16.)

"Mert minden test olyan, mint a fű, és az embernek minden dicsősége olyan, mint a fű virága. Megszárad a fű, és virága elhull." (Péter Apostol első levele: 1:24.)" (Jászberényi Matild 1951-ben született Baján. A Vizuális Iskola egyik alapító tanára, jelenleg is itt tanít. "Alkotói gyakorlat nélkül nem lehet hatékony művészetpedagógiai munkát végezni" – vallja. Munkáival több csoportos és egyéni, hazai és külföldi kiállításon szerepelt sikeresen. A stockholmi Nemzetközi Kisgrafikai Biennálén 1997-ben kilöndíjben részesült. A legfrissebb jó hír pedig az, hogy a Vizuális Iskola alkotó közössége (Dani N. Erdősbet, Jászberényi Matild, Kerébaln Borzond Zauza, Kántor József és Weintráger Éva) elnyerte Bács-Kiskun megye kollektív művészeti díját...

Schemtát Antal

Vizes élőhely-rehabilitáció Magyarországon:

Természetvédő társadalmi szervezetek találkozója

A WWF a világ legnagyobb és sokak szerint legerősebb, legbefolyásosabb társadalmi szervezete. Kilencvenhat országban van jelen, és folyamatosan igyekszik az emberiség többi tagját bolygónk jövője érdekében a bennünket körülvevő természetet kapcsolatban jobb belátásra bírni. Őrjási kampányokat, nagy volumenű környezet- és természetvédelmi célú akciókat menedzsel szerte a Földön. Európában a jelenleg folyó programjaik közül talán a legjelentősebb a Zöld Duna Program, mely a Duna-medence természeti értékeinek megőrzését, természetvédelmi helyzetének javítását tűzte ki célul.

A Zöld Duna Program részeként, az IUCN és a PHARE támogatásával rendezett ez év áprilisában a pozsonyi Daphne, az ölműti Sagittaria és az osztrák WWF kétébtes találkozót "Small Scale Wetland Restoration Programme" címmel, melyre Csehországból, Szlovákiából, Ukrajnából, Romániából, Moldovából, Bulgáriából, Horvátországból, Szlovéniából és Bosznia-Hercegovinából érkeztek természetvédő társadalmi szervezetek aktivistái. Magyarországot Szalóczy Lászlóval, a Somogyi Természetvédelmi Szervezet tagjával ketten képvisel-

selhettük. Programunkban nem elméleti oktatás, rengeteg tanulságos terepbejárás és végül kényszerű "workshop" szerepelt, melynek fő céljaként a nyilvánosság előtt való szereplésre, a természetvédő akciók kezdeményezőjeként való fellépésre, saját szervezetünk és a természetvédelem érdekében érvelésére igyekeztek benünket felkészíteni. A konferencia folytatásképpen a résztvevőknek az lett a feladatuk, hogy hazatérve országukban próbálják meg valamilyen szinten összefogni és propagálni az ügyet, és ennek kezdő lépéseiként szervezzenek országos találkozót, melyhez anyagi támogatást a WWF Zöld Duna Program ajánlott fel.

Magyarországon az általam képviselt Baja Ifjúsági Természetvédelmi Egyesület lett az esemény házigazdája. A BITE 1995. január 3-án, 20 taggal, Kalocsa Béla elnökségével alakult meg hivatalosan, de nagy hagyományokkal rendelkezik: 1980-ban indult el először a bajai Úttörők az élő Vád- és Madárvédelmi Szakkör bioiskolára, mely azóta már hozzátartozik a város szombat délelőtti forgatagához. A kezdetben csak hobbiként, de annál lelkesebben művelt madarászati néháy év alatt tudó-

mányos igényű megfigyelő-tevékenységbe nőtte ki magát. Az egyesület célja Alsó-Duna-völgy természeti állapotának folyamatos megfigyelése, a veszélyeztetett élőhelyek védelme. Az egyesület tevékenységét elsősorban a madárvilág, madárélőhelyek tanulmányozásán keresztül végzi. Terepi bejárások során széles körű gyakorlati ismeretek elsajátítását teszi lehetővé az ifjúság számára. A fiatalúsgon keresztül erősíti, terjeszti a környezetbarát szemléletet. A Vad- és Madárvédő Szakkör munkája a BITE működésével párhuzamosan folyik általános- és középiskolások tagokkal.

A rendszeresen résztvevők jóval többet tudnak az őket körülvevő természetéről, mint kortársaik. Többen közülük tanulmányi versenyeken, pályázatokon is szerepelnek. Két bajai középiskolával is nagyon jó a kapcsolatnak a diákok felkészítésének terén: az adatgyűjtésben és -feldolgozásban is gyakran segítünk. A BITE nemzetközi programokban is aktív részt vállal. Ezek közé tartozik a magyarországi WWF hődvisszatelepítési programja, a spanyolországi ADENEX által koordinált nemzetközi fekete gólya program és a WWF Zöld Duna Program kisleptéki vízis élőhely-rehabilitációs programja is.

A konferenciára július utolsó hetében került sor. Helyszínül az Eötvös József Pfkola érsekszandi mérőtelepe szolgált. A három nap alatt előadások hangzottak el kapcsolódó témákban, szakmai jellegű videofilmeket láthattunk, megismerkedtünk egymással és egymás szervezetével, problémáival, munkájával, diákokat vetítettünk. A "program része" volt a bajai halászlé, és a jó hangulatú esti beszélgetések során baráti kapcsolatok alakultak. Sokat tanulhattunk egymástól. Tizenegy különböző szervezet képviselőiben huszonegyen tisztelt meg bennünket részvételükkel — köztük a Bükkalja Környezetvédő Egyesület, a Varangy Akciócsoport, az Alapítvány a vidrákért, a Göncöl Szövetség "Hálózat az Élővilágért" csoportja, a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Környezetvédő Klubja és a Geo-Environ Egyesület tagjai. Elfogadta meghívásunkat Sziebert János, az Eötvös József Főiskola Műszaki Fakultásának docense és Schoblocher István, az ADUVIZIG munkatársa is. Természetesen nem hiányozhatott a magyarországi WWF iroda képviselője, Kun Zoltán és a Duna-Dráva Nemzeti Park természetvédelmi főc, Felső Barnabás sem. Az előadások témáinak szakmai anyagának elemlyvését a találkozók záró programja gemeni terepbejárás volt. Igyekeztünk vendégeinket különféle jellegzetes élőhelyekkel — és

jellegzetes problémákkal — megismertetni. Ellátogattunk a Vajdas-torokhoz, a Nyéki- és a Batai-Holt-Dunához, a Szeremlei-Sugovicához és a Bezerédi-Holt-Dunához. Szó esett a folyamatszabályozásnak köszönhetően ártéri száradási folyamatokról, a természetvédelmi célú vízpótlás lehetőségeiről is.

Remélem, hogy a találkozók résztvevői tapasztalatokkal, élményekkel és új baráttal gazdagodva, elégedetten utaztak haza. Közönetet illel egyesületi tagtársaimat és mindazokat, akik a szervezésben és a talál-

kozó kivitelezésében segítségemre voltak. Úgy érzem, talán közelebb kerültünk egy kis lépéssel ahhoz, hogy az országban szerkesztést elszigetelten működő, kis taglétszámú és sokszor problémákkal küszködő természetvédő társadalmi szervezetek a jövőben keressék, informálják, segítsek egymást — és összefogva hatékonyabban munkálkodhassanak közös ügyünk: a természet szép jövője érdekében.

Tamás Enikő

Elsüllyedt évek

IV.

1944 kora ősze volt. Az ég kék, hajnalját illatozott a harmatnak örvendő anyaföld, a frissen locsolt virággyágások, a lekvártörzök, a must — este, ha budai, Szoltár utcai balkonnomról felnéztem az elostétített város felett sötét, sötét égre, mint gyémánt ragyogtak a csillagok. Pillanatokra úgy éreztem, az élet teljes. Micsoda öncsalás... Az elektromos vibrálás sugárzott mindannyimkból, az arra hivatottak vagy magukat hivatottnak tartók aztán elkezdtek szervezkedni.

Mire? Biztosan nem arra, amire mások. Beszélgetés közben higgadt társasági emberek szájaskodó bal vagy jobb oldali agitátorokká változtak.

A hangyabolyba becsapott a villám. Ami történetét alább leírok, arról akkor én nem tudtam, legfeljebb köze a hírekben valamiképp.

Az 1944. év történetje című munkából rendszeresen emlékezoikaikaimat. A könyvet 1984-ben adták ki, szerkesztette Glatz Ferenc.

Szeptember elején a börtönből és internálótáborokból szabadon bocsátásban számos németellenes érzelmű, illetve baloldali beállítottságú személyt.

Hivatalosan is megalakul a Magyar Front, idecsatlakozik a Nemzeti Ellenállási Diákközpont.

Szeptember 10-én szabadul a Margit körüli fogházból Rajk László, a spanyol polgárháború nemzetközi Vörös Brigádjának volt politikai tisztje.

Szeptember 20-án a Magyar Front — élen Bajcsy-Zsilinszky, Kállai, Szakasits, Marosán — memorandummal fordul a kormányzóhoz. A memorandum értelmében csakúgy, mint Finnország, Románia és

Bulgária tette, be kell fejezni az értelmetlen háborút. Az utolsó pillanatokot éljük Németország elkerülhetetlen totális vereségéig. Tehát be kell szüntetni a szövetséges hatalmak (SZU, GB, USA) elleni harcot, le kell fejeznie az országban tartózkodó német csapatokat, hadat kell üzeni Németországnak. Fegyverszünetet kérő delegációkat kell küldeni a szövetségesekhez. Koalíciós kormányt kell alakítani, melynek tagjait a Magyar Frontba tömörített pártok és a hadsereg delegálják. A Nemzeti Ellenállási Diákközpont felhívja az ifjúságot, hogy "készüljön fegyveres ellenállásra, mert nem elég szorongva várni külső tényezők döntését".

Ezenközben: Borzasszó álmodom volt. Azt álmodtam, hogy a Lánchíd összeomlott, a vízbe szakadt, csontváza részben kiállt a Dunából, az égnek meredt.

Hosszú hónapok után láttam meg valóságban jjeszőben pontosan úgy, mint az álomban. A Fő utca tölcefalán, szemben apám lakásával az Andrássy palotában éltek a Bába fűk. Kiskamaszok, kivagyiak, felmászta a roncra, s onnan ugráltak fejést a folyóba.

Szeptember 16-én a fővárosi Operettszínház a Luxemburg grófia című operettel nyitotta meg évadját.

Szeptember 16-án gróf Bánffy Miklós az erdélyi magyarok érdekében levélben arra kéri Horthyt, hogy kezdeményezze a fegyverletételt.

Szeptember 30-án a Képes Tábori Újság közleménye: "további intézkedésig" Csik, Háromszék és Udvarhely megyékbe már nem lehet postát küldeni. Odavan Erdély. Ezenközben: Kisfiam átélte élete első bombázását. A korábban már gyakorolt rovd szerint a légiáradó felbődülésekor gyorsan elzárunk

gázt, vizet, villanyt, kiáramasztottuk az ablakokat — kisebb volt a légnyomás-szabályozó —, vállra a tífélés esetén nélkülözhetetlen iratokot, pénz és élektartalmú táskát, most már a szatyrot is, benne a holmit, aznára a riadó alatt a gyerekeknek szükséges van, valamint a másik karba persze a gyereket. Irmadás a pincébe. Nappal jól megy, este elsőbítéskor nehézkesen. A mély, masszív gyerekkocsit a pince előterében tartottam. Ez alkalommal "szőnyegombózták", azaz kötélekben jöttek, és gondosan beterítették a kijelölt területet. A levegő szinte forrt a rengeteg gép szédültes zúgásától. A kocsiból mégis kihallani azt az egyet, amelyik a fejünk felé tölcsér, zuhanórepülésben a célra, köldök a bombát, az sívít, hasítja a levegőt... aztán ha hallod, hogy bumm, akkor életben maradtál.

A többi asszony imádkozott, z engem is figyelmeltetek. Csatlakoztam. Jómódból. Áhítónál szó sincs, ha az ember egy gyerek-kocsin hal az ákfól, hogy kicsinyít testvérel véjje az öklönyvi vakolatdaboktól. Legalább atól. A ház ingott, mint a részeg ember. Az én drágám az igazak álmat aludt. (Most se ijedő.)

Lefájta a riadót, mentük vissza a házunk-közbe, amit abbahagytunk. Érdemes látvány fogadott: a légnyomás bevágta a kamraablakot, kicsapta a konyhára nyíló ajtót, majd távozott a kertbe az ablaklíván keresztül. Az asztalon állt békebeli méretű uborkaívogem, pont a keresztüzaban sértefenél. Jóindulati légnyomás. Amiből látható, hogy a kovászos uborka sorsa ugyanolyan esetleges, mint az emberé.

Szeptember 13. A Moszkvába emigrált néhány magyar kommunista Rákosi Mátyás vezetésével megvitatja a jelen s a várható hazai politikai helyzetet. Arra a következtetésre jutnak, hogy egyelőre nemzeti frontpolitikát kell hirdetni, különben, akik meg akarják oldani a nemzet nehéz helyzetét, "de szocializmust nem akarnak", a kommunisták helyett "más segítséget keresnek".

Szeptember 28-án Révai József előterjeszti kidolgozott programját. Eszerint — többek között — Horthyt, mindazokat, akik 1941 tavasza óta miniszterek vagy államtitkárok voltak, külön bíróság elé kell állítani. A törvényhatóságok felszámolandók, helyettük nemzeti bizottságok lesznek. (Fejtűnő és félrejelmes, hogy minden frissen alakult párt és alakítandó szervezkedés "magyar" vagy "nemzeti".)

Fel kell venni a harcot a reakciók ellen. (Reakció = ellenhatás, ellenmozgalom) Na ezt aztán eleget hallottuk: mindenki, aki Rákosiék honfoglalása előtt nem "Éhes proletár" volt, reakciónak minősült, ha éppen el

akarták venni földjét, házat, természetét, munkáját, becsületét, szabadságát, törvényes ütköz magatartást pedig nem lehetett ellene bizonyítani.

Az előterjesztésben Révai hangsúlyozza, hogy a cél nem forradalom, hanem átalakulás, melynek "alapsa nemzeti". Szeptember végén az izthoni illegális Kommunista Párt titkára, Rajk László, valamint a Nemzeti Parasztpárt meghívottja, Kovács Imre Újszászy Istvánnal, az Államvédelmi Központ vezetőjével tanácskoznak. (Így változnak az idők...) Személyes találkozásait javasolnak a kormányzóval, továbbá a munkásság felügyelését és együttműködését a fegyverszünet mielőbbi létrehozásában. Megalakul a Kommunista Párt katonai bizottsága, vezetői: Pálffy György, Fehér Lajos és Sölym László.

Ezenközben:

Meglátogat Pisti. Áll az előszobájában, vasolnak a kormányzóval, továbbá a munkásság felügyelését és együttműködését a fegyverszünet mielőbbi létrehozásában. Megalakul a Kommunista Párt katonai bizottsága, vezetői: Pálffy György, Fehér Lajos és Sölym László.

"Most azért jöttem... a következő bevetésről én nem térek vissza. Ildi boldogtalan lesz. Nekl olyan a természet... szóval szüksége van támaszra. Ne hagyják magára..." Tudtam, hogy igazat beszél. Pörögtek a gondolataim.

– Nekem vakbélgyulladásom volt, minden létező tünetről be tudok számolni. Csak ezt az egy bevetést elkerültem. Pisti! Komolyan! Napfényes mosolyra nézett rám, mondhatni kinevetett.

– Ugye férjél? Dezertáljak? Nem nekem tsálált ki a szívműködés. Különbön is... Ami meg van írva, az elkerülhetetlen.

Bizony örökre élnet.
Szeptember 13. Szilási Ferenc, a Nyilasok-reztes Párt vezére Kovacs Emil "testvér"-t nevezi ki a nyilas fegyveres erők parancsnokává, a egyben megbízta a hatalomátvitél előkészítésével.

Szeptember 28. Edmund Veesenmayer SS-czredes budapesti német nagykövét, Hitler helytartója közli Szilásival, hogy a Führer csakis őt, Szilásit tartja alkalmasnak Magyarország kormányzására, ezért német katonákat ad mellé testőrként. Szilási örömmel fogadja a — kétes — megüsztelteést, a megvitatja Veesenmayerrel a leendő kormány összetételét.

Egyre több nyilasakereszt-egyenruhás férfit látni a városban.

Ezenközben:

Varrónőző akarom vizni a selyempuflán anyagot, hogy három inget csináltassak be-

lőle apámnak (Az élet bombázások és rémhírek közepette ilyen prózai.)

– Bőzsikém, átrakt a felémre nyilas szekrény? Nem találom a pulpit.

Bőzsi apám házvezetője — míg én voltam a gazdaszany, több mint hat évig szinte a barátom. Intelligens, gyors, jó természetű, délelőtt ellátta a háztartást, délután varrogott, olvasott, sőt hegedült a tágas udvarra nyíló szobájában. (Rémes, újra és újra le kellett csillapítanom a szomszédokat.) Most kővé meredt a szeme:

– Odaadtam a bűtygimnek! A fronta ment a bűtygim! Talán sajnálja a kisasszony?

– Tudja, hogy nem. De illet volna szólnia.

– Kinek? Ithon volt? Baján nyaralt.

Bírást engem ez a dolog. Meg az új zsinóros hű, de nagyon kosztimje. Meg a sógora, kacskalábú, szegény szuster nyilas őltőzékben. Bőzsi újabban hozzájuk járt vasárnaponként valamelyik Pest környéki településre.

Elég sűrűn látogattak kisfiammal apámat. Legközelebb, hogy előzzen a belém fraszelt gyantát, kiraktam a régi szülőd fiókjait. Itt tartottam lánykori ruháimat, jók lesznek még, csak le kell fogynom kicsit.

Az elsőbólos rózsaszín túllárhalm, meg a masgavarrta piros zsorset eltűnt.

– Odaadtam a gyűlölen a szegény lányoknak. Ők is szeretnek bálozni, táncolni! Csak-hogy nekik nem jut rá, mint a kisasszonyoknak!

Elfutott a mérég.

– Legyen szives ne ajándékozza el azt, ami nem a magáé. Kérem, vasárnap hozza vissza a két ruhát.

Még ki se mozdtam, máris megbántam. Aztán arra gondoltam, ha ez így megy tovább, apám szalonjában tartják a testvérek a gyűléseket. Erős maradtam.

– Felmondok! Elsején elmegyek — szászegte Bőzsi, mikor elem dobta a két agyongyűrt valaha volt bűti ruhát.

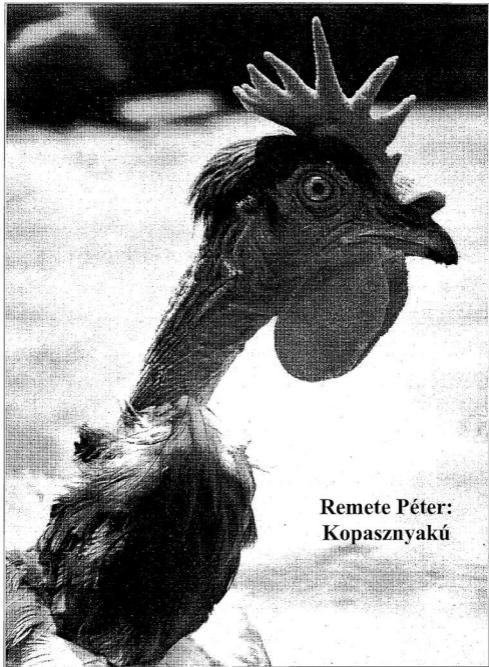
– Rendben. Tudomásul veszem.

Szegény Bőzsi sarkon fordult, majd sírva fakadt. Mi lesz most már övele, mi lesz a jószág öreg "mélto"-val... Nyeltem én is a könnyemet.

Hát ilyen csinátl a propaganda. Akinek eddig semmi baja se volt a sorsával, azt felbűzlik, mint a vásárban kapható bádóg jászobabát. A Víziváros akkoriban nagy falu volt, leg-alább látásból ismerék egymást az emberek. Harmadnapra beajánlották nekem Gece Margitot. Tüzeszl, bátor, büszkeszéklye nőt — nélkülül apám behalott volna az ostromba.

Ugye, hogy minden rosszban van valami jó. Még a nyilasokereszt lánykékben is.

A DUNA FOTÓKLUB FOTÓTÁRÁBÓL

**Remete Péter:
Kopasznyakú**

Lágszárú, virágos növényeink

(3.)

A növényvilág sokszínűségének egyik fontos feltételét — az évszakosságot — mutattuk be sorozatunkban: így a kora tavasztól késő őszig környékünkön megtalálható jó néhány virágos növényvel ismerkedhetett meg a kedves olvasó.

Zárásul az ősszel pompázó fajok közül ajánlok egy csoportot az érdeklődőknek.

Ismételten hangsúlyoznám, a hőmérséklet és a csapadék döntő külső tényezőkként szerepelnek egy-egy növény vegetációs periódusában. Ezért fordulhat elő az, hogy jelentős időeltolódások tapasztalhatók például a virágzási időpontok esetében ugyanazon faj esetében. Valójában az első fagyok megjelenésével lezárul a növények virágzási periódusa, s a magképzéssel egyidejűleg a lágszárú növények zömének hajtása is beszünteti életműködését: elszárad-megfásodik-elhal.

Az alábbiakban a nyár végi, ill. őszi virágzó fajok egy csoportját jellemzem részletesebben: augusztus-szeptember-október folyamán találkozhatunk virágzó példányokkal környékünkön.

Az egyszikűek közül:

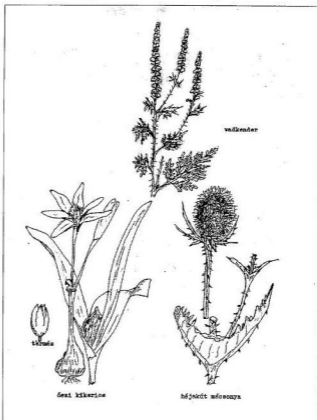
Csillagpázsit (*Cynodon dactylon*): útszéleken, árokpартokon, de gyakran szántóföldeken is tömegesen elszaporodó, tarackos növény. Nevét a szárvégén elhelyezkedő, jellegzetesen csillag alakú virágfüzerekről kapta.

Homoki kikerics (*Colchicum autumnale*): az őszi kikericsnél kisebb terméttű, virágai is legfeljebb félméter magasúak, s a tavasszal fejlődő levelei is jóval keskenyebbek fajtársa hasonló szerűvéinél. A bokorú úti parkerdő homokpartjain igen ritkán fellelhető. Védett növény!

Őszi kikerics (*Colchicum autumnale*): a hosszú kocsányokon megjelenő pompás lilás virágok ősszel láthatók, míg a fénylően zöld levelek és a tövükben képződő zöldes, majd barnára színeződő toktermékek csak a következő év tavaszán, ill. nyár elején fejlődnek. A főként gumóban felhalmozódó "colchicin" alkaloida erős mérég, ezért a növény gyógyászati célú felhasználásakor az orvos (szakértő) közreműködését feltétlenül vegyük igénybe! Ártéri erdeink árvi tájaiton helyenként csoportosan pompáznak telepei. Védett növény!

A kétszikűek közül:

Keserűfüvek (homoki, lapulevelű, keskenylevelű, baracklevelű stb.): legtöbbször

késő őszig elhúzódóan virágzik. A homokos és iszapos talajokon egyaránt előforduló fajok.

Mezei üröm (*Artemisia campestris*): homokos területeken, cserjésekben foltokban előforduló, erős, olykor fásodó szárú fűszes fajunk. Fajtársaival együtt (fehér üröm, fekete üröm) a benne található illóolajok, keserűanyagok (abszinthin) miatt ételek, italok fűszerezésére, valamint gyógyászati célokra egyaránt használható.

Homoki gurgolya (*Seseli annuum*): fehéres, ill. vöröslő virágú, bokorszzerű növény, amelynek neve termőhelyéről árukkodik.

Fehér vagy egyházi seprence (*Stenactis annua*): eredetileg a Dunántúlon volt

honos, de napjainkra az Alföldre is elterjedt a fűszes virágzatú növényünk.

Szurokfű (vadmajoranna: *Origanum vulgare*): A Duna-ártér erdei tisztásain, bokros helyein ritkán előforduló faj. A benne található hatóanyagok miatt többféle betegség (máj- és szívbjai, ideggyengeség) kezelésére eredményesen használható drog.

Közönséges orozslánfog (*L. contodon hispidus*): felületén 2-4 ágú szűrők találhatóak. A hajtások végein egyetlen fűszes virág képződik. Főként nedvesebb rétegek, árokpártok lakója.

Tövíses iglice (*Ononis spinosa*): nyirkos területek magányosan vagy kisebb csoportokban látható, lilásfehér virágai képződnek. Szárós tövisképletű miatt a legel-

sző állatok elkerülik, s ezért a legelőkön már messziről felismerhető jelenléte.

Víz menta (*Mentha aquatica*): a mélyebb mocsaras rétek, vízpartok lakója e jellegzetes illatú növényünk. Kerti változatát — a fodormentát — fűszer- és gyógynövényként tartja sok virágkedvelő.

Héjakút mácsosnya (*Dipsacus laciniatus*): az ойkor 2 méter magasra is megnövő növényünk köztöttebb talajokon, főként utak mentén, árkokban látható. Szárulék lomblevellei tövén jellegzetes "kucacska" képződik, amelyben a ráháló csapadék több napon át megmarad néhány madár öröme.

Magyar imola (*Centaurea pannonica*): az írtér nyirkosabb erdei tisztásain gyakori e lilás virágú fészkes növény.

Murók (*Daucus carota*): fehér ernyői alapján jól előtűnik az őszi növények közül. Talajban kevésbé világos faj. Nemesített változatát — a sárgarépat — bizonyára valennyien jól ismerjük.

Réti óziszörce (*Aster punctatus*): mélyebb fekvésű területek lakója. Liláskék virágai látványosak.

Dárdás laboda (*Atriplex hastata*): dárds, háromszög alakú levelei alapján könnyen azonosítható növény. Az izsapos, áradásos mélyebb térszének lakója több fajtársával együtt.

Közönséges gyöjtővirágú (*Linaria vulgaris*): a karcsú, sárga virágokkal pompázó tíoga-tóféle szentolcon, tölteken, vágásokban, ártereken egyaránt megtalálható, többnyire szálanként. Virágzása júniustól szeptemberig figyelhető meg.

Parlagfű (vadkender: *Ambrosia artemisiifolia* és *A. elatior*): e két fajváltozat gyakran kerül szóba az utóbbi években, ha az allergiákról beszélgetnek emberek.

Az idegenből behurcolt növények először a Dunántúli homokosabb térszinein telepedtek meg, de ma már az egész országban fellelhetők, legtöbbször tömegesen. Augusztustól októberig virágzik, s így az érzékenyebb embereknek hosszabb ideig elhúzódó allergiás tüneteket okozhatnak. A közelmúltban országos kampány indult meg állományaik ható csökkentése érdekében. Igyekezzünk még virágzás előtt elűvolítani tehát a környezetünkben található állományokat, hogy elkerüljük a kellemetlen hatásokat, valamint így a terjedését is korlátozzuk a magképzés megelőzésével. Visszaszorítása azonban nem lehet kampányzerű, szóróanyag: tartósan, az őszese előfordulási helyen kell felvennünk a küzdelmet ellene, hogy eredménnyel is végződhessen a valóban időszert elhátározás!

dr. Laki Ferenc

Portrévázlat hangvillával

Baja nem csak a halászlé és a vizek városa. Az elmúlt néhány évben kórusközpon-tát is vált, hiszen kevés kisváros büszkélkedhet azzal, hogy náruk a sok iskolai énekkar mellett öt felnőtt kórus gyakorol és szerepel több-kevesebb rendszerességgel: a több évtizedes múlttal rendelkező Liszt Ferenc Énekkar (Makkai Gézáné vezetésével), a Gregorián Kórus (Pajor Márta irányításával), a két képzős kórus (Bakacsi Zita ill. Antal István kamagoyokkal) és az Ad Libitum Kamarakórus, amelyről mostanában különösen sokat hallhatunk. Gyakran szerepelnek itthon is (állandó résztvevői a Karácsonyra várva című templomi koncertnek, nem feledkeznek meg a Zene Világnapjáról...) és másutt is (Kóruspódium és önálló stúdiókoncert a Magyar Rádióban, testvérvárosi fellépések, legutóbb pedig a Magyar Televízió 1-es csatornáján). Elnyerték az idén a kitüntetett *hangversenykórus* minősítést, és az elmúlt időszakot lezárandó CD felvételt készítettek ezen a nyáron. Hogy diszkográfiájuk teljes legyen, meg kell még említeni: ez tulajdonképpen már második lemezük lesz, hiszen fél évvel megalakulás után már felkerültek egy gyűjteményes hanglemezre (PATROCINI-UM MUSICES — Bajai együttesek muzsikálnak, 1992).

"Nem szeretjük a kórusműveket éveken át pipelni, mert mi is megunjuk és a közönség is. Régóta tervezgetjük, hogyha egy időszakot lezárunk, jó lenne azt megörökíteni, mert kár, hogy elmúlik... Mert jönnek az újak: hat év alatt közel 120 művet tanultunk meg" — mondja **Pethőné Kővári Andrea**, az Ad Libitum Kamarakórus (és még több iskolai énekkar) vezetője, amikor arra kértem: mesélje el, hogyan is került zeneközze, hogyan lett kórusvezető. "Már az óvodában is olyan cserfes, éneklős kislány voltam, ezért szíleim természetesen az Ének-zenei Általános Iskolába írtattak, ahol nagyon jó tanárokkal találkoztam. Így például Petz Eszter néniével. Ő volt az első tagozatos énektanárom, és harmadikos, negyedikos koromban rám bízta az osztálykórust. Nekem kellett vezényelnem a tan-

évzárón is. A felsősöket viszont Vancsura Béláné irányította, nagyon jó kórusunk volt, többször szerepelhettem szólistaként. Nép dalversenyeken is részt vettem. Ő lett akkor a példaképem. Hogy Baján maradhassak, mégsem zenei szakközépiskolában folytattam a tanulmányaimat, hanem beiratkoztam a III. Béla Gimnáziumba. Természetesen tagja lettem az énekkarnak, de emellett folytattam a hegedűlést is dr. Aszalósné Timáry Mária-nál, Vigh Magdi néninél pedig magánéneket tanultam. Felvetődött, hogy magánénekesnő leszek, ehhez viszont zongoráznom kellett, így nyolc évi tanulás és gyakorlás után abbahagytam a hegedűlést. Nem nagyon bíztam benne, mégis felvettem a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola szegedi kihelyezett tagozatára. Elvégeztem becsülettel a magánénekszólfész szakt, de már tudtam, hogy nem leszek énekes, mert úgy éreztem, hogy hangommal nem lehetek ott a legjobbak között. A kórusvezetés, kórusmunka viszont továbbra is vonzott, így kiegészítőt szaktámba még felvettem a karvezetést. 1979-ben kerültem vissza Bajára, a III. Béla Gimnáziumba, ahol először a leánykört vezettem, majd 1983-ban alakítottunk egy kis vegyeskört is.

Tulajdonképpen egykori diákjaim kerestek meg 1991 őszén azzal az ötlettel, hogy alakítsunk egy kórust, mert jó lenne továbbra is énekelni, így hoztuk létre huszonegynéhányan az Ad Libitumot. Az utánpótlást azóta is elsősorban a gimnazisták biztosítják, de rendszeresen visszajárnak a más-hol továbbtanulók is. Fiatal, mozgékony a csapat, lendületben vagyunk, de Attila (Pethő Attila férj, zeneiskolai igazgató — a szerk.) hatékony és jó irányú menedzselése nélkül nem tudunk volna ilyen rövid idő alatt ennyi eredményt felmutatni. Én tudok vezényelni, tudom a kórust vezetni, de nem tudok kopogtatni, kiléncselni, nem tudom, hogy mikor kit kell megkeresni...

A legjobb értelemben vett mindenes ő a kórus életében: szervez, tárgyál,

énekol, zongorakísérő, debakelldobol, mókázik... És, ha egy hirtelen ötlettel vezérelve Attila kezébe nyomom a hangvillát, akkor vezényel is...

Hamarosan éppen diplomakoncertjén fogja vezényelni az Ad Libitumot a Zeneakadémia nagytermében. Régen egyedül állítottam össze a műsört, de most már egyre inkább közösen tervezük meg a kórus programját, hiszen nemsokára már két karvezető lesz a családban...

Mindenféle kórusművet énekelünk, sokszínűsége törekszünk. Ez kisvárosi helyzetünkéből is adódik. Mi nem kötelezhetjük el magunkat egyetlen műfaj mellett. A szélesebb kínálatból a közönség is megtalálhatja a neki tetsző műveket, a kórus számára pedig jó iskola és egyben nagy kihívás, hogy hogyan tudunk pillanatok alatt átváltani például egy reneszánsz madrigálból egy huszadik századi műre, esetleg

könnyűzenei vagy népdalfeldolgozásra... De, ha úgy tetszik ez egyfajta köznevelődési feladat felvállalása is részünkről. Hasonló elvek alapján dolgozom egyébként 1985 óta a bélás leánykarral is, tudatosan úgy állítom össze a műsört, hogy minden korból legyen benne, és a gyerekek egyformán megtanuljanak énekelni Kodályt, gregorián muzsikát és sikitős huszadik századi kompozíciót, amit szintén nagyon élveznek.

Ez ugyanúgy kulturálismisszióknak tekinthető, mert különben hangversenyen sohasem lehetne ilyeneket hallani. Általános iskolai énekkarok ezeket a modern darabokat nem éneklék.

Az Ad Libitum és a két gimnazista énekkar mellett januártól elkezdtem a munkát a gyakori általános iskola gyerekkórusával, ahol már saját gyermekeim is énekelnek..."

Schmidt Antal

Kaland a Ferenc- csatornán

(avagy empirikus
hozzászólás a
csatorna-ügyhöz)

A hír: Alföldi János ötlete és "tárgyi kivitelezése" eredményeként Szentiványi Gábor és a sorok írója 1998. augusztus 8. napján Bajáról a Ferenc csatornán lehajózott Hercegszántóig.

Az útleírás: A horgászok nem túl nagy öröme, a kisló pocsolyaszagú vízben, gazdag vízi faunában sikeredett az evezős-motoros hajózás. A néhol levegőszerű vízben inkább evezve, másuttal a kis motorral vígan poroszálva haladtunk a déli cél, a szombati ebéd, a nagybaracska halászeszárda felé. A várt gasztronómiai élményt is majdnem tönkretette, hogy a bátmonostori hid után, a Nagy Sziget mellett bedagult, hajózatatlanná vált a csatorna. (Csak mentőangyalunknak, Alföldi Márcsinak volt köszönhető, hogy csónakostól elszállított bennünket Nagybaracska, ahol felséges halászlét "vételzett" a társaság a csárdában, némi vörösborral együtt. Közben ott halászléférdő-verseny is zajlott, de ennek eredményét nem bevérs a ottani hídnál ismét vízre szálltunk.)

A püspökpusztai csatornai fürdés kisló iszapzagúra sikeredett, de frissítőleg hatott, ami kellett is az ismét növekvő mennyiségű növényzet lekiszáradásához.

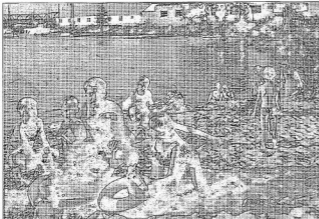
Késő délután már a Klágyánál voltunk, s itt fejeztük be kedves vendéglátóinknál az utat, majd mentőangyalunk jóvoltából: irány Baja.

A tapasztalat: hangulatos, kedves út (lenne), s már a kirándulás kedvéért is érdemes volna Nagybaracskaig, Dávodig, Hercegszántóig, esetleg tovább elhajózni egy hajózathatóbb csatornán. Reméljük csak, hogy az érintett Polgármester Urak szorgalmasan használtatják a megye pénzéből vett hínárvágot, s akár jövőre már természetes lesz, ami ma kalandnak számít.

A terv: jövőre szívesen útnak erednénk — mások jelentkezését szívesen vesszük

Kovács Sándor gyűjteményéből:

*A régi Sugovica-torkolat maradványa
az ötvenes években,
Posztó-csónakház
korában.*

a szerkesztőségén keresztül — vélhetően jobb körülmények között, hosszabb időre és az út menti vendéglősök nagy örömeire.

dr. Pazár László

Három történet

Mottó: "Az emlékek egykor események voltak."

Első történet:

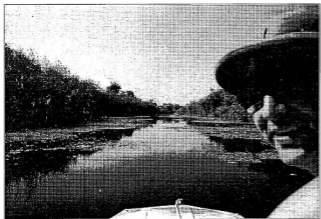
Látogatás az Öreg Hölgnél

Dürenmatt világhíres történetének címét önkényesen forgattam fel. Csupán azért, hogy valamiféle rangos igazolást nyerjek akkor, ha az öregség emlegetésével netán tapintatlan lennék. Remélem, hogy Halósy Sári (ösv. Dániel Józsefné) ezzel együtt is megbocsát, amiért nyilvánosan Öreg Hölgnecnek nevezem.

Látogatásom célja abból eredt, hogy riportalanyom 1924-től 1964-ig a Bajai Kórházban dolgozott. Ebben a minőségben is nemes túlélő, akitől sok olyan esemény és adat közlését reméltem, amelyeket a mai generáció, de még az én korosztályom sem ismerhet elég pontosan.

Mire voltam kíváncsi? Kíváncsi voltam, hogy ebben a több mint három évtizednyi időben milyen strukturális, hangulati, személyi és szakmai események történtek a város egészségügyi intézményében, és ezeket műféléképpen értékelheti egy olyan régi dolgozó, aki bár gazdasági területen tevékenykedett, de napi munkáján keresztül beláthatott a dolgok intímebb területeibe is. Kíváncsi voltam arra, hogy a nagy gazdasági válság, majd a II. világháború, azután a II. világháborút követő társadalmi-politikai átalakulás milyen észrevehető jeleket regisztrált egy olyan lélekben, akit nyilvánvalóan érdeklődéssel töltött el a környezetében folyó munka, és mindenféleképpen tevékeny részese a kórházzal szemmel működésének.

Kíváncsi voltam emberekre. Azokra az emberekre, akik közül sokakat még én is megismerhettem. Bár apróbb adatokat mindannyian tudunk kórházba kerülésük,

íteni munkájuk történetéről és sorsuk alakulásáról, mégis reméltem olyan intimtűsöket is, melyeket az a kortársai lehettek el alkalmasint.

Kíváncsi voltam a kórház életére, különösen azért, mert hősnők nyugálombba vonulása után nem sokkal lettem a kórház dolgozója, és most elképve konstátálom, hogy már én is befejeztem. És Hallósy Sári még mindig él, még mindig emlékezik és még mindig mesél.

Kíváncsi voltam a kórház gazdasági működésének néhány jellegzetes tendenciájára. Tudtam azt, hogy abban az időben a biztosítási rendszer közel sem volt általános, meghatározó tényező volt viszont a fizetőbeteg ellátás. A már az én időszakomban észlelhető és egyre markánsabb dominanciát kiszakító finanszírozás számomra részben illúzióromboló volt, részben még áttekinthetetlenebb, még értelmezhetetlenebb tette mindazt, amit az 1930 és 60 közötti időszak kórházi gazdálkodásról tudtam. Érttem persze és tudomásul veszem, hogy a fejlődés költséges. Már részvételemmel és szemem előtt alakultak ki mindazok a fejlesztések, amelyek végül is szinte finanszírozhatatlanná tették az egészségügyet, és sajnos ezen a téren az utóbbi időben sem borítottak ki megbízható garanciák.

Hallósy Sári predesztinálva volt a békés és hosszú öregkorra. Valószínűleg semmi tudatos előkészületet nem folytatott ennek érdekében, csak úgy automatikusan — mint ahogy mindannyiunk — hit a földi örökkévalóságban is. Csak megemlíteném — bár a kettő között biztosan semmi összefüggés nincs —, hogy ötvenéves korában kezdett el cigarettázni, és házasságkötését sem siette el. Amikor én 1961-ben megismerem, már ugyanolyan volt, mint most. Fegyelmezett, tulajdonképpent hűvös, munkáját precízben ellátó, alkalmilag befolyásolhatatlan, amolyan szigorú főpénztáros.

Mint említettem már, 1929-től alkalmazták a kórházban. Megelőzően 1926-tól az akkori Polgármesteri Hivatalban kezdte munkáját a Madarász nevű tanácsos által vezetett Ipari Osztályon. Ezenkötben jutott eszébe, hogy hűgának valami állást kellene szereznie a kórházban. Az akkori kórházigazgatóval — Róna Dezsővel — a családunk jó kapcsolata volt. Ennek alapján próbált valamiféle eredményt elérni. A vállalkozásnak furcsa és végleges következményei voltak. Róna nem érthette meg a kérdés lényegét, és csak arra figyel fel, hogy Hallósy Sári a kórházban való elhelyezés érdekében kéri segítségét.

Azonnal leültette asztalához, és felszólította, hogy gépeljen. Sárika szabadkozott és hangszólította, hogy nem ő akar állást változtatni, hanem a hűgának szeretne az elhelyezkedésben segíteni. Róna láthatólag ismét nem érte a kérést, és változtatlanul felszólította, hogy gépeljen. Végül is nem volt mit tennie, a próbágépelés megtörtént.

Másnap, amikor eredeti munkahelyén megjelent, megdöbbenve konstátálta, hogy székén már új alkalmazott ül. Sorsa eldőlt. Néhány nap múlva már a kórházban dolgozott. Szokatlan volt számára az új környezet, az új stílus, a betegek, akiknek felvételre volt első feladatainak egyike. Kezdetben egy-egy alkalommal össze is omlott, és kérte az igazgatót, tekintsen el itteni munkájától.

Róna nem volt mindig csendes, tapintatos és finom ember. Sárikákat is illendően kioktatta, és tudomására hozta, hogy mi a dolga. S ha már Róna Dezsőnél tartottunk, Sárika elmondta, hogy az igazgatókat abszolút és kikezdetlenül tekintélye volt. Ennek érdekében tulajdonképpen semmit nem tett, csupán annyit, hogy határozott volt, rendet és fegyelmet követelt. A két-ségelennél nem nagy létszámú Gazdasági Hivatalt állandóan ellenőrizte és kontrollálta. Különösen egy Jaszlics Majko nevű gondnok rettegte tőle, aki mindig első volt a raporton. Egyébiránt a figyelőszolgálat már jó előre jelezte, amikor a Rókus utcán közeledett, és erre képtelenem, de a valószínűségben is, mindenki haptákba vágta magát.

Ebben az időben a Gazdasági Hivatal a jelenlegi főporta helyén, illetve annak környezetében helyezkedett el. Értendő ez a területi lokalizáció egészen a temető sarkáig. Természetesen már épületi struktúrában, hiszen akkor ott egymás mellett két — nevezük így — polgárház állt. Egyik az ún. Nikólitsház volt, a másik a mai portához közelebb álló épület. Ez magában foglalta a Gazdasági Hivatalt a felvételi irodával együtt és a gondnoki lakást. Az Igazgatói Iroda a jelenlegi Pszichiátria földszintjén helyezkedett el. Itt volt még az alorvosi szoba, még egy külön egységyszobásoska, ahol akkor a szűllesek zajlottak. Megvolt természetesen a Belgyógyászat számára elkülönített két nagy kórtér is. A Belgyógyászat vezetője Meződy (Mérz) Jakab volt, hosszú ideje Róna mellett igazgatóhelyettes. Elmesélte Sárika, hogy helyszűke miatt sokáig nem volt önálló főorvosi szobája, és akkor, amikor Róna gyors intézkedésére a már jelzett földszintű térben két WC-ből kialakítottak

számára egy főorvosizobát, meglepődve, de szótlanul foglalta el új helyét.

Az emeleten teljes egészében a Sebészet működött. Emellett Róna diszponált még a mai Móra Ferenc utcai Szociális Otthon ágyai felett is. Üzemelt a későbbi Gyermekosztályként ismert "Róna Szanatórium" is. A mai Gazdasági épület földszintjén helyezkedett el a Mosoda és a Konyha, az emeleten pedig egy Rendház volt, ahol a kórházi ápolási munkát végző apácarend lakott. A jelenlegi étkező helyén állott a Kápolna.

Én magam abban a szent meggyőződésben életem, hogy a század elején épült kórházi pavilonok jelenlegi formájukban kerültek akkor kialakításra. Íppen ezért volt megdöbbenő, amikor Sárika igen biztos emlékezettel és logikus érveléssel bizonyította, hogy a jelenlegi Gazdasági épület formáját tulajdonképpen csak az ötvenes években alakították ki. Nevezetesen úgy, hogy az U alakú épület két szarát ekkor építették hozzá. Ez a ténnyel megoldás nyújthatott csak biztosítékot a terjeszkedésre, amelynek során az egész Gazdasági Hivatal területi fejlesztésre, a Gyógyosztárra, a Kőnyvtárra, illetve az Élelmezéshez nélkülözhetetlen irodai helyiségek is kialakításra kerültek.

A mesélő 1944-46 között először Jugoszláviában, majd Budapesten tartózkodott. Az ostromot is ott élte át.

Erre az időszakra esett a kórház kényszerű átalakítása is a háborús eseményeknek és körülményeknek megfelelően. Ezeket visszatértek már mint kész tényeket konstátálni. Az intézmény több részlegben és egységben működött. A jelenlegi nagy Szociális Otthonban, azután az Önz utca sarkán állt egy ház, ahol szintén gyógyítás és ápolás folyt. A volt Gyermekosztály épülete is egészségügyi funkciókat látott el, és a szemben álló épület — amelyet nem régen újjítottak fel — szintén kórházi feladatokat végzett. Ekkor már Burg Ete volt a kórház igazgatója, akit egyetlen pályázóként választott meg a főorvosi kar illetve a város vezetése Róna távozása után. Ennek részleteiről nem kaptam információkat. És ebben semmi szándékosság és tudatososság nem lehetett. Még talán hősnők imponáló diszkréciója sem motiválhatta visszaemlékezéseiben. Valószínű, hogy a kérdésnek főleg politikai vonatkozásai miatt a döntések a legmagasabb és legzártaabb körökben történtek.

Burg Etével kapcsolatosan egy kicsit visszakanyarodunk.

Az 1930-as évek meghatározó eseménye volt az új Szülészeti épület felépítése. Ennek tervezésében, létrehozásában Burg Etének műhatatlan érdemei voltak. Ő komoly szaktekinélynek számított, Rockefeller-ösztündíjas volt, határozott koncepciókkal, művészi ambíciókkal és képességekkel. Másfajta igazgatói stílust képviselt, mint nagykéntől elődje, Róna Desző. Természetesen a világméretű változások, a háború és az egész társadalompolitikai műlő is stílusváltást igényelt.

A Hallósy Sárival történt beszélgetés során tudtam meg, hogy az új Szülészeti Pavilon földszintjén működötték a fizető betegek részére kialakított osztályt. Kényelmesebb körülmények között, kisebb költségekben minden osztályról ápoltak itt betegeket, aki ezt a szolgáltatást meg tudta fizetni. Jelentős jövedelemforrás volt akkor ez az intézménynek.

Az 1940-es évektől kezdődően kiegészült, bővült, felfrissült a főorvosi kar. Fodor László lett a Belgyógyászat vezetője, aki Merz Jakabnak volt a famulusa, tehát helyi nevelés. Beváltotta a hozzá fűzött reményeket. Nánay Andor sebész, Róna utóda, a híres Rubányi Klinikáról érkezett. Évtizedekig látta el — közmegelegedésére — feladatát. A Pszichiátrián akkor Tokodi főorvos dolgozott, aki később az Országos Intézetbe került, utóda Péterfi János. Jancsin József a Pécsi Belgyógyászati Klinikáról érkezett. Ángyán tanítvány volt, nagy-szerű diagnózisa, jó szervező, skaratos, szögörő ember. Az általa kialakított és vezetett Tüdőosztály 1969-ig működött. A gyermekgyógyászat vezetője Ujsághy Pál, a börtöngyógyászat Jakab Imre. És végül, de nem utolsó sorban Cseh Imréről kell említenet, aki már sok eszt e lapunkban is, és aki komplexitásával, kultúráltságával, végtelen bölcsességével és emberségével évtizedeken át meghatározó személyisége volt a Bajai Kórháznak.

1948 sok vonatkozásában fordulópont volt a kórház életében. És ez természetesen közvetlenül vagy közvetve az államosításhoz kapcsolódott. Az ápoló apácarendet egyik napról a másikra, a szürkület takarásában, teherautókon elszállították. Nyilvánvaló, hogy ennek kompenzálása rengeteg időt vett igénybe, nagyon sok bizonytalanságot és a maradék kevés ápoló számára túlterhelést jelentett. 1948-ig Somos Tibor volt a gondnok, majd őt Detre István főtanácsos, majd Szankai László követték.

Az 1948-at követő államosítás és az ehhez törvényszerűen kapcsolódó fordulat eredményeit, lényeges részeit és szereplőit ja-verészt már én is ismertem. Beszélgetés

partnerem ezekről az időszakokról csak általánosságokban beszélt. Ennek okát én elsősorban Hallósy Sári teljes, őszinte és semmiképpen nem céltudatos politikai érzetlenségének tulajdonított. Abban a közegben, ahol ő dolgozott, és amelynek lényegi szerepe az új elosztási formákhoz való feltétlen igazodás, ennek a munkának napi korrekett lebonyolítása és részvétel mindazokban az elkerülhetetlen társadalmi akciókban, amelyek akkor az új világ kialakítását kísérték. Ilyenformán csak annyit tudtam meg, hogy a már említett Detre, Szankai vezetés után munkás káderek következtek a gazdasági feladatok vezetésében. Egy Süke és egy Mezdői nevet kell itt megemlítenem. Ez utóbbiról még az én idejövetelemtől is sokat lehetett hallani.

A kórházi munka speciális rendje és feladatai sem akadályozhatták meg az intézmény dolgozóit bizonyos közzefeladatok, illetve a társadalmi munkában való részvételben. Nekik is kötelező volt tehát a gyapotszedés, de kötségtelen az is, hogy az intézmény összetartása bizonyos nemzetközi-nemzeti ünnepekkel kapcsolatos ceremóniák — így elsősorban a Nőnapok megemléklése — hangulatosabb, tartalmasabb alakultak, és részét képezhették annak a kevés örömmek és kikapcsolódásnak, ami ebben a politikailag egysíkú, nyomasztóvá, bizalmatlanná vált világban kialakulhatott.

A látogatás és a beszélgetés az 1960-as évek visszaidézésével zárult. Azért ezzel, mert ezeknek az eseményeknek már közös részesei voltunk. Mindenkit ismertünk a

körházban. Elsősorban persze az észrevehetően duzzadó gazdasági apparátus részvevőire emlékeztünk: Szényi Feri, Kiss Bandi, Bíró Imre, Kiss János, Dudás Bandi, Türi, aztán a látszólag inkordinált és komikus járóst, szintelenül szivarozó, jószágos és hasznos Tüske Pista, Józsa Panni, az akkori főnövér és még természetesen sokan mások.

Közülük már nincs mindenki köztünk. Hallós Sári ebben az évben 90 éves. Az Újvárosban lakik egyedül, de nem magányosan. Elsősorban unokahúgai viselik gondját, testi és lelki egészsége érdekeiben egyaránt. A kis lakás, ahol beszélgetünk sajtos hangulat és történet. Nem homol benne semmiféle elemzés, inkább valami misztikus, időfien béke. Érdekes kis rezervátum, amit sajátos elektika díszít. Az elmúlt hosszú időzsek polgári lehetőségei egy bizonyos deklaszált romantika, melynek hátterében mindenütt felfedezhető a finom zslés és a rend. Népkek, csipketerítők, bútorok, élekek. Az elrendezés otthonos, meleg és békés. Egy hatalmas, csendesen settenkedő perzsmacska sem hiányzik. Gyanítom, hogy 5 a ház ura. Csak villanásokra mutogatta magát, és végtelen közönyvel szemlélte a számára hivataln láto-gatót.

Megnyugodva, de kicsit elérzékenyülten bócsátlan. Sárka arca ugyanaz a kicsit ironikus, hamisítás, de szeretetteljes, biztonságos mosoly űlt, mint akkor, amikor első fizetés-sen átadta.

Vajtai István

KESZTHELYI GYÖRGY

(1928 – 1998)

Ismertősei, tisztelői közül sokan csak a forrás július utolsó napján, a helyi sajtóban megjelent rövid híradásból értesültek haláláról, s arról, hogy Keszthelyi György nyugalmozott főiskolai tanár, az Éber-emlékérem kitüntette mir az előző napon megért végös nyughelyére, a Kálvária temetőben lévő családi kriptába, szíleli, nagyszíleli mellé. Ahogy an űlt, úgy távozott: csendesen, szinte tapintatosan. Lehet, hogy a mégis szép számban megjelent gyászolók egyike-másika hányta, hogy a temetésen nem szólt zene, nem hangzottak el búcsúbeszédkek, csupán az éveszredes keresztény rítus ünneplés, de személytelen igéi kísérték az utolsó útton. De talán ez illet hozzá inkább. Talán neki is ez lett volna a kedvére való, hiszen tartózkodó, szemérmes lélek volt, sosem vágta a nyílva-noságot.

Régi bajai családból származott, s ő maga is szülővárosában élte le életét. Itt járt iskolába (a belvárosi elemibe és a gimnáziumba), s miután a budapesti egyetemen magyar-francia szakos képzést szerzett, itt lett tanár, előbb a III. Béla Gimnáziumban (1951-1962), majd a Tanítóképzőben. Tehetsége és elmélyült tudása képessé tette volna rá, hogy egy inspiráló, teljesítményeket kiprovokáló környezetben (egyetemen vagy más rangos szemléi műhelyben) jelentős tudományos sikereket arasson, de hiányzott belőle a karrierpártiság alighanem nélkülözhetetlen feltátoadottság és eltökéltség. Egy ideig ugyan (1971 és 1975 között) a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán vállalt oktatói állást, de egy idő után terhesnek érezte az utazást, és mivel más megoldást nem talált, visszaztért előző munkahelyére, s 1990-ben az Eötvös József Tanítóképző Főiskola tanáraként vonult nyugalomba.

Habár nem az az utat járta végig, amelyre képessége szerint hivatva volt, szép és eredményes életet űlt. Örömet lelt munkájában. A tanítóképzés igényeinek megfelelően főként a XX. századi magyar és világirodalommal, valamint gyermekirodalommal foglalkozott. Szakmai folyóiratokban megjelent közleményei, tanulmányai elsősorban e témakörökhöz kapcsolódnak. De publikált mást is. Így például a szívesen kibúveum alkalmából megírta a Bajai Tanítóképző Intézet történetét (1970), később pedig 1986-ig folytatta a Főiskola krónikáját. Mindennapos tanári munkájával szemléletet alakított, zslét formált. Az irodalom számáram nem közvetítendő tananyag volt, hanem keles, amely a világ és őnmagunk megismeréséhez vezet. Előadásjaival, szemináriumai beszélgetéseivel tanítványok egymást váltó sok-sok nemzedékének adott élményt és életre szóló útraválót. Nem csoda, hogy amikor

meghirdette, a hallgatóság tömegesen választotta fakultatív tárgyként a Modern regényvel foglalkozó stúdiumát. S az sem, hogy amikor az ilyenfajta véleménykérdés dívatva jött, az általa tanított évfolyamok évek során át őt neveztek meg legkiválóbb tanítónaként.

"Szokmaálga a prózaírodalom, leginkább a modern regény érdekel" – írta egy hivatalos célből készült önéletrajzában. A szífkészváltó vallomás szemérmesen elhallgatja, de akik ismerték, tudják, micsoda leánygözös tudás halmozódott fel ennek az érdekfőzőnek az eredményeként. Nem volt a világirodalomnak olyan jelentős műve, amelyet ne ismert volna, amelyről ne lett volna kiforrott véleménye. Píralan önhoissonagál mozogott a klasszikusok világában, és soha el nem leredő szorgalommal tanulmányozta a modern próza legfrissebb irányzatait. A magyaron kívül franciául, angolul és németül olvasott, s nemcsak szépirodalmat, hanem a vonatkozó szakirodalmat is. Fájdalom, hogy értékes megfigyeléseiből, gondolatátoából csak néhányra és szinte véletlenszerűen kerekedett ki írásos munka. Cholnoky Lászlórt, Füst Milánról, Gelléri Andor Endréről írt tanulmányai e ritka kivételek. De ő mintha egyre kevésbé törekedett volna arra, hogy eszmélkedéseiből művek szíleszenek. Ami kezdetben inkább a körülményekből adódó kényzserűség volt, idővel mintha tudatos választású minősít volt: át beerte azaz, hogy csupán tanítványaival és beszélgetőpartnereivel ossza meg gondolatait. Ahelyett, hogy író ember akart volna lenni, így maradt haláláig elsősorban olvasó ember. Legigazibb terepének a dolgozósobájá volt, de onnan a könyvek segítségével messzszíre látott. Ismerte a világot, és értette a benne bűlöződő embert. Tudta a tényénelmet, és tisztában volt a jelenlét, árnyélnem élnie adatott. Bizonyára olvasmányai tanítóké meg arra, hogy minden dolgot bizonyos távolságból, kívülről (felülről?) nézzen. Feltehetően innen eredt a rá olyannyira jellemző hajlandóság az ironiára, de a bölcs derű is, amely hozzásegítette, hogy tilálpjen az élet produkálta kellemetlenségeken. Keszthelyi György sohasem kibúveumozott a közélet fórumaira, nem vállalt látványos szerepeket, mégis jelentős szereplés volt városunknak. Igazi européer volt: széles látókörű, nagy műveltségű ember, akinek sugárzó egyénisége mindenkit megfogott, aki kapcsolatba került vele. Halála nemcsak családja, szűkebb környezeté számára pótolhatatlan veszteség, hanem mindazok számára, akik ismerték őt.

Bálint László

A DUNA FOTÓKLUB FOTÓTÁRÁBÓL

Novák József:
Szeplők

MISKOLCZY FERENC (1899 – 1994)

A jánosahalmi közmert Miszkolczy — Gölya ragadványnevével — család leszármazottja, akik vezetéknevüket még Miskolczi alakban írták. Nagynapja és nagyanyja apai ágon Miskolczy Pál földműves és Breuska Ilona jánosahalmi, anyai ágon Nagy-Czirók Sándor gépész iparos és Ludvig Mária kis-kunhalasi lakosok.

Paraszti származású apja (Jánosahalma, 1866 – Baja, 1950) pályafutásának első szakaszát földművelő életmóddal kezdte. Amikor bevonult katonának és letöltötte kötelező katonáevét, bezupált. Tovább-szolgálatainak ideje alatt a paraszti életformából kívülről akaró ifjú erős türekvéssel, magántanulóként elvégezte a négy középiskolai osztályt. Számvevő huszár altisz-

ként szerelt le. Befejezett egy telekönnyvezetői tanfolyamot, és telekönnyví tisztviselőként dolgozott a fővárosi törvényeszkében, Vácra, majd a bajai járásbírófogalom. Irodafőtisztként vonult nyugdíjba 1924-ben. Az ismeretek szerzésére irányuló erős végzettségéig megmaradt, főleg természetrajzi témák érdekelték. Elfőle tárgykörökben — pl. nemesített gyümölcsökről — önálló és más szerzőkkel közös írásai nyomtatásban is megjelentek. Méheket tenyésztő szakember volt, megalakította a Bácskai Méhészeti Egyesületet, annak elnöke lett. Anyja — Nagy-Czirók Ilona (1876-1915) fiatalon halt meg. Apja ismét megszűnt, feleségül vette Katona Erzsébet Mária (1878-1970) kalocsai születésű özvegyet 1918-ban.

Apjának csak az első házasságából származtak gyermekei, négy fiú. Az elsőszülött Dezsőből (Baja, 1894 – Budapest, 1978) orvosprofesszor, állami-díjas akadémikus, a másodszületett Sándorból — aki az első világháborúban elesett — (Baja, 1896 – Brezla, 1916) kertész, a legkisebb Lászlóból (Baja, 1900 – New York, 1974) Kosuth-díjas építészmenő lett. A negyedik — születési sorrendben a harmadik — Miszkolczy Ferenc volt, 1899. február 21-én Vácra született.

Gyermekkorában került Bajára, itt nőtt fel, ebben a városban járt a tanítóképző gyakorlati népiskolájába. Az 1910/1911-es tanévben iratkozott be — László öccsével együtt — a Bajai Ciszterci Főgimnáziumba. Nem tartozott a legjobb tanulók közé, de legszébb diákeveit Baján töltötte. Kivált gimnáziumi évei voltak rá jelentős hatással. A rajzot tanító Gáspár János világi tanár iránymutatásával fejlesztette rajzkészségét. Erről 1986-ban így nyilatkozott: "Én jó rajzoló voltam, s amikor görögépítő órára Dante Divina Commediáját olvastuk, megfogalmazódott bennem, ha én festő lennék, ezeket a jeleneteket lefesteném".

A zene iránt is érdeklődő ifjú hegedülni tanult. A közepesen jó gyengébb hangszer-tudású volt. Ezt későbbi, különböző helyi együttműködési alkalmakkor magam is tapasztaltam. Ennek ellenére már diákkorában, szinte akarnokként próbálkozott közbe zenéléssel is, 1917-ben egy fiatalokkal álló kvartett — Bellosics Flóra (zongora), Miszkolczy László (fuvola), Bellosics Imre (cselló) Miszkolczy Ferenc (hegedő) — tagja lett.

Az iskolapadból hívták be hetedikés gimnazista korában katonai szolgálatra 1917. október 1-jétől a 30-as hónap végéig. Szerencsére nem került a frontra, és érettségét is szerezhetett, mert rendezett

volt arra, hogy katonának szolgált tanítványok, rendkívüli időben és módon, csak szóbeli vizsgálatból álló vizsgát tehettek egy rövidke előkészítő tanfolyam segítségével. Katonaként és magántanulóként így még osztálytársainak érettségije előtt, 1918. április 27-én hadiértségszolgálati Baján, ahol érettség minősítették. Ezután szerelt le 1918. október 20-án karpaszományos tizedesként.

Jelentkezett Budapesten a felsőfokú képzést nyújtó Képzőművészeti Akadémiára 1918-ban (ahol négy évet töltött). Sikeres vizsgát tett Balló Edénél, és felvételt nyert. Az előbbi festőművész-tanár hírnevét leginkább portréi és régi mesterművekről készített másolatai őrizték meg, akitől főleg az olajfestés technikáját sajátíthatta el.

Másik mestere sokrétű munkásságából hihetően elsősorban monumentális, szimbolikus, sokalakos ábrázolást műalkotásai — melyek hatására még tanulóléve alatt freskótervi elképzelései születtek —, valamint tájkompozíciói hathattak rá. A művészet-történetet tanító Lyka Károly — de ugyanúgy Réti István — az impressionista irányzatot is hirdették, ennek tartós befolyása alá került.

Apja és későbbi felesége kérésére 1922-ben Bajára jött, és idejének jó részét a Tóth Kálmán utca 36. szám alatti házában töltötte. Az első világháborút követő világságos évek után jól érezte magát vidéki környezetben, ahol a művészet két színlíngtel forrásból, a falu és a természet gyökereiből eredtek első alkotásai — impressionista hatás alatt — Jánosahalmán, Őcsényben (és Baján). A szababban plein air ábrázolással készült önálló munkái.

A fővárosban lakó építészmenő Cecset gyakran meglátogatta, mert természetesen művészeti központnak tekintette Budapestet. Kapcsolata került pl. Rózsa Miklós művészeti íróval — aki a magyar impressionista festészetről könyvet írt — és a Nemzeti Szalon köreibel. A bajai gimnáziumban előtte végző Oltványi (Artinger) Imrével is ápolta ismeretségét. Ez a baráti-váló kapcsolat a későbbiekben a bajai képzőművészeti gyűjtemény létrehozásához vezetett.

Tudósvágya arra készítette, hogy tanulással szerzett ismeretét ne csak fővárosi művészkörökben forgólagóva gyarapítsa, ezért hosszabb-rövidebb külföldi tanulmányokat tett, mint akkortájt a legtöbb pályakezdő képzőművész. Abban az időben még erős vágyálmát így fogalmazta meg: "Bevallom: ózintán, az élet titkos vágyát öntöt bém. Hogy művész le-

gyek, nagy, hatalmas alkotásokkal gazdagítanak az emberiséget."

Alkotásaiból szerzett első keresetéből — pl. az Uránia moziba készített szobrászati díszítőmunkák tiszteletdíjából — építési öcsésével együtt, mintegy félrevert Németországba tanulmányútra ment. Többek között eljutott Berlinbe, Nürnbergbe, majd Münchenbe. Bajorország fővárosában folytatta festészeti tanulmányait az ott telepedett Kubinyi Sándor festő és grafikus festőiskolájában, akéhez Rózsa Miklós ajánlotta be. Nála fejlesztette rézkarcoló technikáját. Kubinyi tanácsára jelentkezett Hans Hoffmann szabadiskolájába, akinek plein air tanulmányokat folytatott, és megismerhette a húszas évek elején kibontakozó irányzatokat, a különböző technikákat. Így a művész belső, szubjektív érzéskomplexumait kivételesen expresszionizmust, a szölességeit törekvésű — a múlt, jelen és jövő jelenségeit egyidejűleg képbe sűrítve megjelenített — futurizmust és természeti ábrázolást elvetve, helyette a tárgyakat geometriai alaplomokra visszavezető kubizmust. (Németországban 1930-ig még többször körüljárt.)

Hazajutotele után 1924-ben még itthon készült — főleg jánoshalmi, főcsényi népi témájú és feltűnő színhatású olaj-, pasztell és rézkarcoló technikájú — alkotásait —, köztük 1920-ban festett fiatalkori művét, "Jégverem a Pandúr-szigeten" c. bajai képét is —, 71 munkáját mutatta be a Nemzeti Szalon 325. kiállításán. Debutálása anyagi és erkölcsi elismerést is hozott. Első fővárosi szerepléséről Ybl Ervin művészettörténész a Budapesti Hírlapban írt november 1-jén. Pasztelljeinek harmonikus finomságát, rézkarcolásának gondolatgazdag tartalmát elismeréssel emlegette.

Grafikai munkáit Budapesten dolgozta ki — ahol műterme volt 1935-ig a Nagymező utcában —, a Münchenben megismert irányzatok hatása alatt. Az így készült műalkotásai sokszorostól eljárásúak jelentek meg, három sorozatban, amelyekhez Rózsa Miklós írt előszót. A korabeli lapok ezekről kedvező hangulással szóltak. Önálló mappája, "Egy ember élete" véletlen egybeesésel Kasásk Lajos ugyanolyan című önéletrajzi könyvével egyidejűleg látott napvilágot. Ilyenek voltak még a "Szerelem örök története" és a "Jézus élete" albumai.

Dezso bátyja Rockefeller-ösztöndíjjal kapott 1925-ben Spanyolországba. Meghívta, hogy menjen vele, ketten is megélnék abból. Az ott töltött egy év alatt tanulmányozta Hispánia művészetét — átruccant Franciaországba is —, és a különböző iz-

mosok hatása alatt fejtette tájait. Ott-tar-tózkodásának ideje alatt — egy, az öccse által is pártolt legitimista irányzatú magyarországi csoport kéreésre — a Leque-rióban tartózkodó Ottó királyi portréját megfestette Zita királyné engedélyével. Egy rézkarcolt is készített róla. Hazatért a Nemzeti Szalonban rendezett 345. tárlat keretében mutatta be spanyolországi akvarelljeit, olajképeit, pasztelljeit és rézkarcolt, mindösszesen 41 munkáját, amelyek már az általa megismert különböző irányzatok stílusában készültek. Alkotásai elnyerték a szakmai körök tetszését, kedvező sajtóvisszhangra találtak. Marjay Ödön kritikus írta erről a "Napke-l" című szatíropódmányi folyóirat hasábjain: "Az ő festő között messze kiemelkedik Mikolcz Ferenc munkássága. Izgalmas, harsogó színekkel festett spanyolországi tájképei lebillenszölen érdekesek. Vad kékségű égbé hasítanak bele a szinte forró, olvadt aranyat szuggeráló sárga házak, piros tornyok, a déli architektúra vakmerő alkotásai, különösen regényes tájakon vetik meg vasokos lábukat az ősi római hidak, és csodálatos arabeszknek nyelven beszélnek a mór építészek dúz kőbe való-sálmái." Lyka Károly, a magyar művés-zettörténet-írásklasszikus azt írta róla, hogy féltűnő tehetség.

Élete késői szakaszában elmesélte, hogy megtekintésre kiállították Ottó királyról készített rézkarcolt is. A tárlatot megszem-lészté Horthy Miklós kormányzó. Pár szót is váltott vele az arcképről: "Odament ehhez a rézkarchoz, és nézegette. Én ott álltam mellette, és azt mondja: Na, mit csinál az Ottó? Mondom neki, hogy Ottó kerékpározik és tanul magyarul. Jól tud már magyarul. (...) Én egy kicsit megijed-ttem, mert nem lesz-e bajom belőle, mert aztán mindenholon kizárják. Egyik barátom írta a magyar művészet történetét, és engem kihagyott belőle."

Habsburg Ottó, az Európa Tanács tagja, a Pán-európai Unió elnöke 1991. november 2-án Baján járt. Több mint hat és fél évtűz-den után ismét találkoztak. Még egy nagyobb tanulmányútja volt. El-nyerte Baja város által a római Collégium Hungaricumra hirdetett ösztöndíjját 1929-ben. Eddigi sikeres és nagybőremények-re jogosító pályafutását Baja olyan értékű-nek tekintette, hogy a város költségén egy évre Rómába mehetett, hogy Itáliában gyarapítsa tudását. Az ösztöndíj nem kö-tötte az Örök Városhoz, körüljárhatta egész Olaszországot. Elsősorban a falifes-tészet fajtáit, főleg a freskótechnikákat tanul-mányozta — hiszen fővárosi műtermében

már foglalkozott freskófestéssel —, és vázlatokat készített. A Collégium Hunga-ricum épületében lévő műtermekben is-merkedett és barátkozott a klasszicizáló formarendi stílusban alkotó Pitzay Pál fest-ővel és az eredeti tehetségű Aba Novák Vilmos festő és grafikusmal, akik a magyar intézet ösztöndíjasai voltak.

A külföldön — Varsóban és Krakkóban, valamint Stockholmban és Velenobben — rendezett nemzetközi tárlatokon is szere-peltettek képeit 1927-1929 között. A Ró-mában megfestett "Madonna" című alkotás-ért hazajutogatta után, 1930-ban a Szé-kessy-város legmagasabb fokozatú festé-zéséti díját kapta meg.

Külföldi útjai segítettek sokoldalú felkés-zülését, jelentős tudást szerzett, amely be-folyásolta stílusának alakulását, érlelte művészi érzését. Mégis arra kényszerült, hogy sikeres indulása után feladja pesti műter-mét, és Bajára jöjjön. Körülnézett külföl-dön — magából szövegotta az alkotóművé-szethez szükséges, szellemét gazdagító táplálékot —, és 1933-ban végleg hazate-lepedett. Nagy szerepe volt ebben ajánka-s és szeretet mostohaanyjának, akik azt ki-váltották, hogy legalább egyik fiuk Baján éljen.

Emberbaráti érzéseiből fakadón már 1932-től a bajai inszégmunkások részére létesített szövegyszövő műhelyt vezette díjtalanul — 1937-ig —, hogy az első vil-ágélethorriban özvegyen maradt asszonyok keresheték juthassanak. Alkalmi — hűvért-i, karácsonyi stb. — vásárokon készített rézkarcolásait, gipsz plaketjeinek stb. eladás-ából élte, és kereste kibontakozásának útját. Művészi tevékenységébe nem vált é-necéltví. Vállalkozott kisebb-nagyobb hű-ny megbízások teljesítésére, és életének ala-kulásá nem volt mentes eredeti, jó ötletei-nek megvalósításától sem.

Lappangó, titkos reménye, hogy nagy mű-vésznek nagy alkotásokat hozzon létre, lassacskán szertefoszlott. Erről így vallott: "Mikor Baján telepedtem meg csendes munkában, megreméltem, hogy mindez elérhetem, de már megvilágosodott lassan az is, hogy nagy nem lehetek ezen az el-hagyott helyen. Kiéplűt bennem új törekvés-érzés, hogy ha már ide sodort a sors, arra törekedjem, hogy városomat és ember-társaim életét magam módján tegyem szöppé, nagyvá, azzal a tapasztalt tudással, amit éppen Baja város ösztöndíj-díja révén is szereshettem meg a hazában és hosszú vil-ágjáró külföldi utaimon."

Tanárként működött 1935-től az iparitáml-ó iskolában. Ehhez 1936. június 23-án Budapesten rajztanári oklevelet is szerzett,

majd egy székesszékfővárosi tanfolyam elvégzése után közismereti tárgyak oktatására is jogosítványt kapott 1936. augusztus 6-án. Különböző pedagógiai és természettudományi témájú tanfolyamok elvégzésével előbb óraadóként, majd helyettesként, végül 1939. július 23-tól rendes tanárként taníthatott az intézetben szabadkézű és mértani rajtot, a közismereti tárgyak közül magyart, számtant, történelmet, fizikát és földrajzot is, ha kellett. Kétéves egyéni tanulással 1952-ben fizika szaktergyből kollokvált Pécsen. Végül a tanítóképző intézet tanára lett 1953-tól, ahol rajzot és műhelygyakorlatot tanított 1960. évi nyugdíjazásáig.

A festés és tanterködés mellett jutott ideje arra, hogy részese legyen a városi múzeum alapításának a képtár anyagának gyűjtésével, és befejezhette otthonának, a "Bagolyvár"-nak nevezett műtermes háza építését a Sogovica-párt Szurdolia fölötti meredélyén 1937-ben. Az úri társaságban forgolódó, akkor még egy keveset németül, olaszul és spanyolul is beszélő nőfőn festőművész-tanárnak lett már szeretetből fiának, tréfiás bajai ragadványneve is. Apja után — aki méhészet-tel foglalkozott — a kőedveskedő modort, festői kilelő adó illuziót, társaságibeli urat mézes-mázolónak szőflották. Lett már otthona, fizetett állása, megnősült-hett.

Dezsd bátyja révén 40 évesen ismeretséget szerzett a tanítói családokból származó, Soroksáron 1904. január 18-án született Mózer Emilival, akit Szegeden 1939. július 29-én feleségül vett.

A bajai 16-os határvadász zászlóaljhoz képzés címén behívták. Katona lett ismét, de csak 1940. július 2-ától augusztus 1-jéig tartó rövid időre. Lakóhelyét a front közelsége miatt feleségével 1944. október 19-én elhagyta. Szekszárd, Siómaros, Dombóvár helységeibe menekültek. Egy szénbányában is dolgozni kényszerült 1945. március 15-től június 1-jéig. Ajka-Csinger völgyben hadimunkát végeztek vele. Amikor visszatérhettek Bajára, az I. számú Igazoló Bizottság 1945. július 16-án "igazol"-nak nyilvánította, de vezetői állásra alkalmatlannak találta, mivel Danántúlrá távozott. Életének társa sokat gyengélkedett, hosszú évekig ágyban fekvő, orvosi kezelést alatt álló beteg volt, végül 1956. november 22-én elhunyt.

Második feleségét — az 1916. január 15-én Felsőszentiván községben született Juhasz Ilona Baján 1935-ben végzett tanítónő — 1955-ben ismerte meg, és 1957. december 19-én nőül vette, aki 1971 óta nyugdíjas.

Általában köztudott, hogy amikor Déry Frigyes 1920-ban megváltoztatta szándékát és gyűjteményét nem Bajának, hanem Debrecennek ígérte, akkortól kezdve azért lelkes bajai arra törekedett, hogy több legyen a városnak múzeuma. Miskolcynak Oltványi (Artinger) Irmával — aki Baján bátyjának gimnáziumi osztálytársa volt — szoros kapcsolata révén elmondta ezt a szép ideát. Az álomból valóság lett 1936-ban, mert Oltványi tevékeny gyűjtő és ügyes szervező közreműködésével magángyűjtők (a legtöbbet sajátjából) és mű-

vészek adományaiból egy 52 képből és 12 szoborból álló, jelentős kortárs gyűjteményt kapott a város, mely megalapozta a múzeum megnyitását. Ennek folyamatos gyarapítását végezte Miskolczy élete végéig, és rendezte a múzeum kiállításait. Áldozatkész munkásságának betetőzéseként 1988. november 4-én felszámál több alkotását és akkor kb. 2 millió 500 ezer forintra becsült műtérmes házat a városnak ajándékozta. Azzal a céllal, hogy alkotásai számarra múzeunként hasznosítsák.

95 éves korában befejeződött földi pályája a szelíd, kedves, szerény és dolgos, gyermektelen egyéniségnek. Rövid szenvedés után hunyt el 1994. május 15-én. Baja város saját halottjának tekintette, május 19-én temették el a Rókus temetőben lévő családi sírjába.

Neve összeferrott a megye és a város közéletével, közművelődésével. Ennek érvényességét bizonyítják a számára adott fontosabb elismerések: a "Baja városért-díj" (1974), "Bács-Kiskun megye Művészeti Díja" (1976), "Baja díszpolgára" kiténtetű cím (1980), "SZOT Bács-Kiskun megyei Művészeti Díj" (1982) és az "Április Negyedik Erdemrend" (1985).

Egyéniségéről tájékozathatnak az 1949-1955 közötti időben rögzített írásos iskolai minősítései is. Ezeket olvasgatva válogatok beülte elfogadhatónak tartott véleményeiket. Ilyenek pl. a munka szerelmese, szenvedéllyel végzi munkáját, végtelen szorgalmú, buzgalma kifogástalan, őszinte, tárgyi tudása és módszere jó, szeretettel foglalkozik diákjaival, Baja történetének kutatója, néprzji gyűjtést folytat, herendete a szerőtarat, szemléltető eszközöket készítet, a díszterembe secco felüzet és dekorációkat alkotott, őszinte, fizetésig nélkülül szakember a múzeumnak stb. Amde az is igaz, amit Pécselt, egy hónapig tartó nyári tanfolyam végzetével az értékelő feljegyzésben írtak róla, hogy klerikális beállítottságú. Igaz, vallásos volt, vallásos témájú műveket is alkotott, de akkor ezt hátrányos jellemvonásnak tekintették. Nem lehet mosoly nélkül olvasni, hogy írták, ezen rövid időszak alatt nem is fejlődött.

Sokirányú közéleti, a társadalom érdekében díjtalanul vagy csekély tiszteletdíjért és önként vállalt tevékenységeiből a javát dolgoztak. Előszörben egyre növekvő múzeumi szervező, gyűjtő, kiállítás-rendező tevékenységét emeljük ki, amelyet hajlott koráig múzeum-felügyelői, képtárkezelői feladatkörökben végeztet. Rendszeres előadója volt ismeretterjesztő rendezvényeknek — főleg képzőművészeti és pedagógiai témákban —, hosszú ideig elnök a Bajai Sz-

badművelődési Tanácsnak, alelnöke a helyi MSZBT-nek. Tanulmányozta a népművészeti jelesebb értékeit, barokkos-farfagra szakkört vezetett, grafikát és iparművészetet tanított a Rudnay Gyula Szabadakadémán, majd a képzőművészeti körben. Számos testületben vállalt tagságot — mint pl. a Tóth Kálmán Társaságban, a TIT-ben, a pedagógus szakszervezetben. Eredeti ötlete alapján kezdte szervezni a Művelődés Bajai Barátainak Körét, majd a Nagy István Társaságot. Az előbbinek titkára, az utóbbinak elnöke lett stb.

Alkotásaival számos helyi, területi, országos és külföldi tárlaton vett részt. Összítő kiállításai voltak, pl.: 1924-ben Budapesten a Nemzeti Szalonban. Városunkban a múzeumban 1944-ben, 1955-ben, 1968-ban, 1986-ban és 1994-ben. Baján a Szakszervezeti Művelődési Házban 1957-ben és 1979-ben. A III. Béla Gimnáziumban 1987-ben. Külföldön 1967-ben Sremska Mitrovicán.

Irodalmi tevékenységet is folytatott. Hagyatékában megtalálhatók nem publikálásra szánt, főleg személyes témájú versei. Megjelent cikkei közül jelentesebbek: Spanyolországi farsangok ("Ma este", 1925), Naplóm Lequetioból ("Bácska Élet, 1927), Ahol először tanított Gárdonyi Géza ("Baja-Bácska", 1935), Vallásos és új művészet ("Széphalom", 1932), Miskolczy Ferenc spanyolországi naplója ("Ártár", 1991) stb. Kéziratban őrzí a múzeum Baja képzőművészetről a századfordulótól és Baja képzőművészetéről a XX. századig címmel írt tanulmányait, de Magyarság és iparban, Jászó és alkotó gyermek, Népművészet, Modern börtör, Művészet szemmel külföldön és a képzőművészet új irányjai témájú dolgozatairól is tudunk.

Kezdeményezésekkel, tervekkel és megvalósított munkákkal gazdagította Baját. A teljesség igénye nélkül soroljuk főleg plasztikai munkáit. Mészáros Lázár, Telcs Ede és Tűrr István domborműves emléktábláit készítette el szülőházaikra (az utóbbit más alkotó munkájával kicserélték), a kórház szülészeti osztályának déli homlokzatára került Anyaság című plasztikája és belső terében elhelyezett dr. Burg Ede domborműves emléktáblája. A Vízkapó Mercurius színes betonszobor az ő munkája (Jelenleg a Nagy István Képtár udvarán). A Kertészány és Tinódi Sebestyén című színes betonszobrokat is ő alkotta. (Az előbbi sorsa ismeretlen, a kertészeképzőben állt, a második a tanítóképző gyakorló iskolájában volt, megsejrtült, majd ellopották). Több emléktáblát készített és egy üvegfest-

ményt Liszt Ferencről a régi, Tácsics utcai zeneiskola folyosójára. (Az utóbbit összetörve megőrizte a jogutód gyermekintézmény.) Ő alkotta a kiscsávolyi Szent Szív templom freskóit.

A másokkal együtt létrehozott munkái közül megemlíthetjük a Déri-kertben lévő első világháborús hősi emlékművet (Miskolczy László öccsével és Padányi Gyulával Jenővel), valamint a Rókus temetőbe Nagy Márton által tervezett hősök sírját, amelynek díszítéseit készítette, és az Ágoston Vencel által tervezett nagybaraccakai hősök szobra kivitelezését. A Vörösi híd mellvédjére Kender Istvánnal közösen alkották a Horgászúti szobrot (az 1956-os árvízben elpusztult) és a Nagy András tervei szerint épített Tűrr István emlékmű bronz reliefs márványtábláját.

Egyedülálló nagytelkésűség bizonyítja, hogy felkérésre három tervet is készített a felállítandó Jety szoborra, de magától hiresebb szobrászt ajánlott megalkotására. Medgyessy Ferenc Jety szobráról csak a négyzetes, lépcsőzetes alapra állított földgömb az ő munkája. Megnyerte a tanítóképző pályázatát első világháborús hősi emlékműre. Annak készítését is felajánlotta Medgyessynek, csak az eredetileg vörösmárvány posztamens és a szobor előtti szőlőkutacs tavacska készült az ő tervei alapján. (A tavacsákat megszüntették.)

Korai műveiben a szecesszió és a poszt-impressionista hatások érvényesültek, főleg ösenyi és jánosalmi képeinél dominál a plein air ábrázolás. Képalpító művészetében felhasználta a szélsőséges avantgardista hatások formai újításait. Kísérletezett színyegtervekkel, a geometriai mintájú, színes torontáli mintákat igyekezett alakos elemekkel fejleszteni. Az ötvenes években kezdte el faragással készített kisebb szobrainak alkotását. Már olaszországi útja előtt is érdekelték a fal-fületekre festett képek. Rómában a Palazzo Falconieri, azaz a Római Magyar Akadémia műteremházában dolgozó ösztöndíjas magyar festőkörhöz hasonlóan emlylylten foglalkozott a falfestéssel. Teljesített egyházművészeti megbízásokat. A Nemzeti Szalonban is kiállított vallásos témájú olajfestményeket, többek között a Patrona Hungariae címűt, amely a Gellért-hegyi sziklakaporna oltárkép pályázatán kitüntetés elismerést nyert. Erős törekvése volt, hogy ha nem is falon, de a lehetőségek miatt legalább táblaképekben megismételje — másképp, sajátos képi közlési módján — kísérletezzen freskójárással. Kevesi sikerrel, sokat fíradozott ezzel, monumentális freskóterveit csak kis részben tudta

megvalósítani. Aztán hajlottabb körében mindinkább a vízfestés műfajára tér át. Lényeg megpróbálta a mindenkor hatalmas rendszerhez igazgatni tevékenységét, ami csökkentehet alkotói munkájának színvonalát. Maga írta le: "Ma már művész nagy alkotó végtem elvesztett. (...) Új életet nem kezdhetek! De megmaradt bennem továbbra is a szilárd meggyőződés, hogy városomért dolgozzam, építsek a megmaradt úszkös romokon: Mert az még szép és valamikor nagyvá tehető."

A halálára általam írt nekrológból idézek: "Mindig ide tért haza, hogy munkájával, tudásával Baját szorgálja. Pedig tehetség révén, jobb érvényesülése érdekében mehetett volna, úgy (...), mint híres, állami-díjas orvosprofesszor Dezso bátyja vagy Kosuth-díjat kapott, építészemőnk László öccse ezt megtegte. Maradt, mert szerette Baját minden bajával egyetemben. Itt állmodott, alkotott, vágyódásait itt szegte szembe a valósággal. Becsülhetjük hűségét, mert nem könnyű egy vidéki kisvárosban lokálpatrióta művészként élni. (...) Hálalattal szívvel köszönjük, hogy ismerhetjük, mint olyan férfit, aki élete során az elismerés és tisztelte koszorúját kiérdemelte, akit nemcsak a halál tért nagyvá. Sirathatjuk hiányát egy olyan jellemre és nemes erkölcsi elveket valló, hozzájuk ragaszkodó, bölcs és késziszteletben álló, az utóbbi évtizedek óta piedesztálra emelt személyiségre, aki a képzőművészet, a tanári pálya és a közélet nagy tekintélyű egyénisége volt, kinek legigazibb valója a jöttet, hiszen bőven merítette az adakozás erkölcsi és anyagi forrásait. Akit nemcsak művésze, hanem cselekedetei, szavai tettek mind tökéletesebbé."

Bánáti Tibor

Művészi portréitek.

Miskolczy Ferenc, a művész-mázó.

Dezso Alajos bajai származású karikatürista ábrázolása a "Művészmázó"-ról a "Kacsa" című bajai satirikus társadalmi riportlap 1920. február 5-i számából

Három történet

Második történet:

Találkozás a Kormányzóval

Görbe Gyula arany- és gyémántdiplomás gyógyszerész, a bajai közelet és gyógyszerész-társadalom reliquiája. Ő még csak 86 éves. Valószínűleg végtelen lelkiismeretessége, precizitása és nem utolsósorban híhetetlen önfegyelme konzerválják. Aktivitása és mobilitása a régi. Jellegetes, kicsit előre dőlő, rohanó járásával mindig azt hiteti el, hogy valamit, valahol ott felejtett. Mesélő kedvére időnként kétségtelenül csomót kell kötni, de hát ilyen hosszú és értékes élet alatt rengeteg élmény és mondanivaló felgyülemlik. A közelmúltban találkoztam vele, miközben egy levelet nyomott a kezembe, a következő történettel:

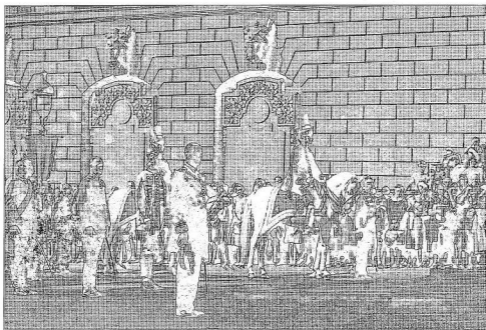
"Az 1942. augusztus 20. Szent István-napi ünnepségre meghívót kaptam. Jázomszédi és baráti kapcsolatokra apellálva egy Széchenyi Bertalan nevű

testőrszázados ajándékozott meg két jeggyel. Új Rolleicord gépemmel felszerelve foglaltam el helyemet a tömegben, szerencsére elég közel a szabad úthoz. Az esemény fnyponja a Kormányzó és a főrendiház tagjainak felvonulása volt, akiket a Szent Jobb bemutatása kísért az Irgalmasrendiek vállán. Szerencsém volt, mert a menet pontosan előttem állt meg úgy, hogy a Kormányzó közvetlenül elémm került. Nagy izgalmak közepette hozzáálltam a fényképezéshez, és az eredményből egyet ide is mellékelek. Nem nagy távolságra a Kormányzótól követték őt a főrendiházi tagok díszmagyarban.

Rövid szemléltetés és csodálkozás után vettem észre, hogy a csoportot egy gyorsan közeledő, izgatottnak látszó férfi követi, és a hozzá legközelebb állónak egy levelet ad át. Ennek hatására

a szépen rendezett sorok hamar felbomlottak. A levelet egymás kezébe adták, és izgatottan suttogtak, beszélgettek. A Kormányzó mereven előre tekintett, rendületlenül nyugalommal állt, látszólag nem vett tudomást a háta mögött történő eseményekről. Mivel fogalmam sem volt, hogy miről lehet szó, csendesen még dohogtam is magamban, hogy ezen a nagy eseményen, ország-világ nyilvánossága előtt fegyelmetesebben is viselkedhetének a főrendiház tagjai. De mire lassan elvontak előttünk, már elterjedt a hír, hogy táviratból értesültek a Kormányzó István fiának repülőgép szerencsétlenségéről és hősi haláláról.

Ebben az exponált helyzetben nagyon nehéz lehetett a helyes tennivaló gyors megbeszélése. Láthatólag senki sem tudta, hogy mitévők legyenek. Szója-

nak-e vagy se? Láthatóan ezt az utóbbi megoldást választották. De a hír gyorsan terjedhetett, hiszen a felvonulás során már több házra fekete lobogókat tűztek ki. Elmaradt az ilyenkor szokásos ünnepi fogadás is. Aztán rövid idő múlva a Kormányzó gépkocsiban közeledett, de már fehér egyenruhában. A tengerésztől a fehér a gyász színe.

Az ünnepség azonban tovább folyt. Gondolom, elsősorban azért, mert országos jellegű volt, és vidékről is rengetegen érkeztek a várba. Érződött persze a megdöbbenés és az együttes mély gyász, miközben a környező épületek fekete zászlóerdőbe tűztek.

Eddig a levél. De a történetnek ne kelljen még véten. Ezt a találkozástunkat követően hosszabban beszélgettem Görbe Gyulával otthonában. A lényegében mindannyiunk által ismert, ebben a nagyon személyes és egyedi lehetőségben persze ismeretlen történet talán nem is annyira érdekes, mint amennyire inspiráló annak az egész történelmi atmoszférának a megítélésében, ami ezt a jellegzetesen és tipikusan patikárius alkatot körülveszi. Az az időszak ma sem szakítható le róla, mint ahogy ez az időszak is még vagy már mindig az övé.

Hihetetlen nehéz szintézis lehet úgy illeszteni az elmúlt időszak eseményeit, hogy a remények, a felkészülés, a töménytelen szellemi és más irányú befektetés átmeneti látszólagos veszteségig a beteljesülés és az értelmes élet garanciáivá minősüljenek.

Eredeti dolgokban indult, telt el élete. Ezeknek csak egy parányi része ez a kormányzói kaland, amelynek egész értékelése és jelentősége szükségképpen illeszkedik az ő korabeli ember életérzéséhez. Görbe Gyulának még volt kényelvény bizonyítványa. Valamikor az I. világháború derekán, amikor szünetelt az általános iskolai oktatás, majd szerb megszállás következett, egy szentistváni magániskolában kapta első értesítőjét. Szerbián akkor a négyes volt a legjobb jegy, magyarul meg az egyes. Először ő ezt nem tudta, és megdöbbenően látta a tiszta négyes szerb és a tiszta egyes magyar bizonyítványt. Persze megnyugtatták, hogy mind a két formáció kitűnőt jelent. Gyalog járt Pest megyéből Bács megyébe iskolába, hiszen Szentistván akkor még az előbbihez tartozott. Arra is emlékezett, hogy az idő tájt dr. Hévízi Tivadar közegorvosnak volt egyedül autója a

környéken. Jobboldali kormányal és méteres, hatalmas sebességváltóval az autó oldalán. De megmutatja gyógyszerész oklevelet is, amit Szentgyörgyi Albert és Issekutz Béla írtak alá.

Az iskoláskor örök tennivagyásában — más játék éppen nem lévén — repülőgépet készítettek. A törzsek megfelelt a mosóteknő. Propellert is tettek rája, szárnyat is, majd az egész szerkezetet nagy nehezen egy vastag aszterfára húzták fel. Pilótának egy Makrai (Müller) Gyuri jelentkezett könyörögve. Elfoglalta helyét a repülőgépen, a többiek pedig nagy nehézségek árán startra húzták. Közel volt a dísztűző, és a repülőgép annak a kifutójára landolt. A diákok úgy megjedtek, hogy vadul sziszegésként kezdtek, és a sérült, alkalmi pilótát jól öszetaposzták. Mit tett Isten? — ez a Müller Gyuri a tényleges katonai szolgálatban ejtőernyős kiképzést kapott és kitűnő katonának bizonyult.

A Duna sem maradhatott ki a romantikus, de sokszor nagy veszélyeket rejtő kalandokból. Fiatalabb és mozgékonyabb életében egymást követték a vízi mentések, lényegében tizenketten közhívnék életüket vállalkozó szellemének.

Érettségi után nem volt nehez a választás. Édesapjának már 1904-től volt gyógyszerára Bajaszentistván, és 1931-től Görbe Gyula is gyakornokként ott, illetve más bajai gyógyszerárban dolgozott.

Igazi jó mesterképzés folyt az idő tájt. Több helyen, több módszerrel, változatosan. Illett műhelyről műhelyre vándorolni és bizonyítani. Görbe Gyula is dolgozott sok helyen, még azután is, hogy 1939-ben átvehette apja patikáját.

Dolgozott Bácsalmáson, aztán sokat Szegeden. A háborút ő sem úszta meg, de szerencsével mégis megúszta. A szombathelyi helyőrségi kórházban végig fehér köpenyben gyógyszerészként. Ezt követően egy ezerégyes tábori kórház gyógyszerésze volt. Mi több, egy 1943-ban történt megbízás óta a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság rendes tagja és az Egyesület Délvidéki Kerületének titkára és pénztárosa. Az államosítás Görbe Gyula nemzedékét szinte lefejezte. A már mindannyiunk által jól ismert és a nemrégiben felújított Diamant malommal szemben működő gyógyszerzertára jól emlékszünk. Az volt a Görbe-féle patika is.

Az államosítást követő időben töretlen hittel, példás intenzitással és lelkiismeretességgel dolgozott. Művelte mindig azt az éppen aktuális feladatot, amit az az úrban erőszakos, furcsán alanyi joga jár és furcsán ingyenes ellátási forma megkövetelt. Tradícióit, nevelítését és tisztességét mindig megőrizte, anekdotáiban és emlékeiben is tobzóda. Most kissé fanyar, de reménytelenül bízódással készült vasdiplomájának átadására — nevetve mondja: hacsak közbe nem jön valami, meg nem zsidósodik.

Változatlanul a magisztrális gyógyszerkészítést becsüli. Érdekes! Ő sem speciális, inkább Magisztrális.

*A hírtörítést lejegyezte:
Vajtai István*

BAJAI HONPOLGÁR

Honpolgári Szervezet
1998. szeptember 10. 20 oldal

Városi Történelmi és Környezetvédelmi Lap

Megjelenik minden hónap
első napján

ISBN 1416-4469

<http://www.bajahobs.hu/baja/honpolgarmutato.htm>

A szerkesztőbizottság vezetője:

Bánóti Tibor

Szerkesztő:

Gyulavári József

A szerkesztőbizottság tagjai:
Bálint László, dr. Dániel József, Jász Anikó, Kalocsa Béla, dr. Laki Ferenc, Sárosi Józsefné, dr. Solyomó Éde, Schmidt Antal, dr. Vajtai István

Lapalapító és kiadó:
Újvárosi Általános Művelődési
Központ

Postacím:
6500 Baja, Oltványi Imre u. 14.

Fenntartó:

Bajai Honpolgár Alapítvány

Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Kereskedelmi Bank Rt. Bajai
Fiókja 11732033

Bajai Honpolgár Alapítvány 20031019

Nyomdai munkák:
BAJAPRESS Kft.
Baja, Petőfi S. u. 4. Tel.: 79/322-241

**KÉZIRATOK, PÉNYKÉPET NEM
ÖRZUNK MEG ÉS NEM
KÜLDÜNK VISSZA.**